

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Форма навчання: заочна

Кафедра: суспільних дисциплін

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему:

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ**

Виконала магістрантка 2 курсу
спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)
Хоменко Діана Миколаївна

Науковий керівник: **Гуменюк Анна Миколаївна**,
кандидат філософських наук, доцент

Рецензент: **Гринчишин Оксана Мирославівна**,
кандидат історичних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ.....	7
1.1 Змішане навчання: визначення, підходи та моделі.....	7
1.2 Досвід організації освітнього процесу в змішаній формі у зарубіжних країнах.....	19
1.3 Організація середовища змішаного навчання історії у старших класах з використанням інтернет-ресурсів.....	30
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ.....	37
2.1 Типологія інтернет-ресурсів для змішаного навчання історії в старших класах.....	37
2.2 Особливості використання інтернет-ресурсів під час змішаного навчання історії.....	46
2.3 Розробка методичних рекомендацій щодо використання інтернет- ресурсів на уроках історії в ЗЗСО зі змішаним форматом навчання	53
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Організація освітнього процесу в сучасних умовах і за сучасних цивілізаційних викликів невпинно прямує в бік гібридного або змішаного навчання з використанням елементів дистанційного навчання [12, с. 53]. Це пов'язано насамперед із безпековою ситуацією, адже змішана форма навчання використовується тоді, коли заклад освіти не забезпечений спорудою цивільного захисту із достатньою місткістю, тому постає необхідність зменшити кількість здобувачів освіти, які одночасно перебуватимуть у приміщенні закладу освіти.

Через те, що достатня кількість закладів освіти працює за змішаною формою, продовжується впровадження до освітнього процесу різноманітних інформаційно-комунікативних технологій як одного з компонентів оптимізації освітнього процесу. У результаті процеси цифровізації приносять багато переваг, передусім: спрощення освітнього процесу в закладів освіти; підвищення самостійної роботи здобувачів освіти; більш об'єктивної оцінки набутих компетентностей.

На сьогодні в Україні провадять освітню діяльність на безоплатній основі десятки закладів освіти зі змішаною формою навчання, у яких здобувають освіту чимало учнів з урахуванням всіх переваг та особливостей даної форми: безперервність навчання; доступність; економічність; персоналізація та диференціація навчання; інноваційність; мобільність тощо. З огляду на зазначене, змішане навчання швидко поширюється та розвивається. В той час, коли дослідники, вчені та методисти можуть піддавати сумніву дану форму навчання, воно змушує розмірковувати не лише через цифрові інструменти, але й щодо пошуків шляхів як зробити навчання більш доступним та ефективним.

Незважаючи на те, що змішане навчання є новим підходом, протягом останніх років воно тісно укорінилося через інших форм навчання та очевидно не збирається втрачати свої позиції. Однак, на відміну від

традиційної та дистанційної форми змішане не має ще достатньої кількості напрацювань та досліджень, через що актуальність його дослідження цілком закономірна та безсумнівна. Тому й необхідно наразі більше сил спрямування на дослідження молоді форми, щоб в подальшому чітко розуміти чи правильний ми шляхом йдемо у впровадженні змішного навчання.

Ступінь дослідженості проблеми. У закордонних публікаціях почали активно з'являтися наукові дослідження, що присвячувалися змішаним формам навчання. Великий вклад у цьому напрямку зробили американські науковці Дж. Рун [Rooney, 2003. P. 26–30], Х. Стейкер та М. Хорн [Staker, Horn, 2012], Дж. Бергман та А. Семз [Bergmann, Sams, 2012], Дж. Бейл [Bailey, Schneider, Ark, 2013] та ін. Водночас інші науковці зосереджують увагу на методичних підходах та ефективних практиках змішаного навчання [Horn, Staker, 2011; Learning, 2010; Reimaging Teaching, 2014].

Засадничі основи змішаного навчання знайшли відображення у наукових працях українських учених Б. Беседіна, Г. Вагнер [Беседін, Вагнер, 2014], В. Кухаренко [Кухаренко, 2016], Г. Ткачука [Ткачук, 2017], Т. Собченко [Собченко, 2021] та ін. Питання проектування змішаного навчання та методики його реалізації розкрито в дослідженнях М. Гуревич [Гуревич, 2019], М. Кадемії, С. Кізім, С. Люльчак, І. Савчук [Кадемія, Кізім, Люльчак, Савчук, 2021], Н. Опушко [Опушко, 2020] та ін.

Зазначені вище дослідники та вчені зробили вагомий внесок у вивчення різних питань, що стосуються змішаного навчання. Однак все ще постає потреба уточнення понятійного апарату «змішаного навчання», його змістовно-сміслового поля та окреслення особливостей моделей змішаного навчання, оскільки нині немає єдиного підходу до розгляду цього питання. Крім цього успішні досвіди реалізації змішаного навчання здебільшого демонструють заклади вищої освіти, тоді як впровадження змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти майже не досліджене.

Об'єкт дослідження: процес організації змішаного навчання історії в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: моделі використання сучасних інтернет-ресурсів під час організації змішаного навчання історії в закладах загальної середньої освіти.

Мета дослідження: визначити ефективні моделі використання сучасних інтернет-ресурсів для покращення змішаного навчання історії та підвищення якості засвоєння матеріалу учнями старшої школи.

Реалізація цієї мети зумовила постановку і вирішення таких взаємопов'язаних **завдань:**

1. Дослідити змішане навчання: визначити його поняття, підходи, основні моделі, досвід зарубіжних країн.
2. Проаналізувати особливості організації середовища змішаного навчання історії у старших класах.
3. Проаналізувати типологію інтернет-ресурсів для змішаного навчання історії в старших класах.
4. Виявити особливості та розробити методичні рекомендації використання інтернет-ресурсів у змішаному навчанні історії.

Методи наукового дослідження:

а) теоретичні – аналіз і синтез наукових джерел із теми дослідження, аналогія, моделювання, порівняння, систематизація, узагальнення, застосовані під час вивчення наукової та педагогічної літератури з метою визначення особливостей змішаного навчання як сучасної форми організації освітнього процесу

б) емпіричні – анкетування, нарративне інтерв'ю, тестування, спостереження, бесіда, складання й аналіз творчих завдань, що використовуються для дослідження сучасного стану запровадження змішаного навчання серед закладів загальної середньої освіти та особливості даної форми на викладання уроків історії у старшій школі.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні методологічних підходів та принципів використання інтернет-ресурсів у змішаному навчанні історії, а також у систематизації типології та критеріїв ефективного застосування цифрових інструментів для вивчення історичних дисциплін. Дослідження сприяє розвитку педагогічної теорії в галузі змішаного навчання, зокрема з історії, пропонуючи нові підходи до організації навчального процесу в умовах цифрової трансформації освіти.

База проведення дослідження. Дослідницьку роботу було проведено на кафедрі суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії та у Комунальному закладі загальної середньої освіти «Хмельницький ліцей № 15 імені Олександра Співачука Хмельницької міської ради».

Апробація дослідження.

Основні положення й результати дослідження були представлені:

– у тезах доповіді «Перевернутий клас. Плюси і мінуси застосування моделі при організації вивчення історії» та опубліковані у збірнику матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Студентська молодь у науці» (Хмельницький, 13 травня, 2024 р.);

– у виступі «Особливості використання інтернет-ресурсів під час змішаного навчання історії в класах НУШ» на VI-му науково-практичному семінарі «Компетентнісний вимір шкільної освіти в умовах Нової української школи» (Хмельницький, 26 листопада 2024 р.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменування) та 4 додатків на 9 сторінках. Основний зміст дипломної роботи викладено на 61 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

1.1. Змішане навчання: визначення, підходи та моделі

Змішане навчання як форма організації освітнього процесу в закладах освіти всіх форм та типів власності, передусім у закладах загальної середньої освіти, у 2024 році вже не можна вважати суттєво новітнім явищем. Адже дана форма навчання тісно закріпилася впродовж останніх трьох років повномасштабної війни та частково під час попередніх років пандемії в системі сучасної освіти України. Для керівників закладів загальної середньої освіти та учасників освітнього процесу, а саме учнів, вчителів і батьків, змішана форма давно увійшла до повсякденного життя і стала доволі звичним явищем.

Так як змішане навчання увійшло до системи освіти в досить непростий період з певною хаотичністю та поспіхом, вважаємо за необхідне дослідити витоки поняття «змішане навчання» для кращого розуміння даного прояву, який вже міцно укорінився та в подальшому буде лише розвиватися та набувати необхідного удосконалення.

Перед початком огляду різноманітних визначень, принагідно зазначаємо, що й досі не припиняються пошуки підстав для визначення сутності даної форми організації освітнього процесу. Наразі немає унормованого визначення поняття «змішане навчання», що може завдати складнощів для дослідження даного питання, однак з іншого боку дозволяє оглянути всю різноманітність визначень і, можливо, поглянути на дану форму навчання «новим поглядом».

«Змішане навчання» (на англ. *blended learning*) – так в англomовному освітньо-науковому дискурсі називається форма навчання, під час якої відбувається інтеграція класної або традиційної (очної) та дистанційної

(онлайн) форми навчання, або навчання, яке опосередковане комп'ютерними технологіями. Це перший підхід до визначення категорії змішаного навчання, що виник з кінця 1990-х – на початку 2000-х років, у період інтенсивного розвитку онлайн освіти як результату широкого розповсюдження інтернет-технологій, однак на початку як явище здебільшого у закладах вищої освіти. У 2006 році американські дослідники Б. Росс та К. Гейдж назвали змішане навчання «новою традиційною моделлю» (New traditional model) [52, с. 167].

Проте вже на той момент С. Грехем, С. Дзібан (Graham, Dziuban, 2008), М. Олівер та К. Трігвел (Oliver, Trigwell, 2005), а також у наступних та більш сучасних роботах Е. Хелмс (Helms, 2014), Л. Маргулекс, В. Маккракен, Р. Кетрембоун (Margulieux, McCracken, Catrambone, 2016), Т. Кавано, К. Томпсон, Л. Фітч (Cavanagh, Thompson, Futch, 2017), М. Клівленд-Іннес, Д. Вілтон (Cleveland-Innes, Wilton, 2018), С. Крастінські (Hrastinski, 2019), К. Мюллер, Т. Мілденберг (Muller, Mildenberger, 2021) для позначення нового формату навчання в текстах наукових публікацій, що посилаються один на одного, а іноді й в одній роботі – К. Олапіріякул, Дж. Шер (Olapiriyakul, Scher, 2006) взаємозамінно використовували поняття «змішане навчання» (blended learning) та «гібридне навчання» (hybrid learning). У результаті, обидва поняття в ранніх дослідженнях набули статусу повністю синонімічних.

Разом з тим, поєднання традиційного та онлайн-навчання як критеріїв визначення формату задавало широку понятійну рамку, а рівень цифрових технологій не дозволяв ці формати більш чітко диференціювати. Зазначені обставини створили умови для того, що в середині минулого десятиліття для опису змішаного навчання використовувалась велика кількість інших синонімічних понять: гібридне навчання (hybrid learning), змішане навчання (mixed-mode learning), гнучке навчання (flexible learning), технологічне (покращене) навчання (technology-enabled (enhanced) learning), технологічне навчання (technology-mediated instruction), веб-розширене навчання (web-enhanced instruction) тощо. Сучасні дослідники використовують переважно

два поняття – «гібридне навчання» та «змішане навчання».

Поступово поняття «змішане навчання», незалежно від його трактування в зарубіжних та вітчизняних джерелах, набуло більш широкого змісту і позначало форму освітнього процесу, побудовану на інтеграції різних освітніх сутностей. Ще 2002 р. М. Дрісколль (Driskoll, 2002) позначила чотири основні площини комбінування в рамках змішаного навчання:

- поєднання різних форматів інтернет-технологій (віртуальний клас, саморегульоване навчання, спільне навчання, групова робота, аудіо- та відео трансляції тощо);
- використання різноманітних педагогічних підходів (когнітивізм, біхевіоризм, конструктивізм);
- відтворення педагогічних технологій на різних носіях (відеомагнітофон, диск, інтернет) з навчанням під керівництвом вчителя при очній взаємодії;
- педагогічні технології з професійними (практикоорієнтованими) завданнями.

Послугуючись зазначеними варіантами комбінування у трактуванні поняття «змішаного навчання» стали виділяти два принципово важливі аспекти: педагогічний як суміщення різних методів навчання та формальний (технічний) як поєднання навчання за безпосередньої взаємодії з вчителем та навчання за допомогою комп'ютерних технологій, тобто опосередкованого.

У результаті поглиблених досліджень сутності «змішаного навчання» своє бачення поняття висловили також вітчизняні дослідники. До прикладу, В. Кухаренко зазначає, що змішане навчання є цілеспрямованим процесом здобуття знань, умінь та навичок під час інтеграції класної та позакласної навчальної діяльності учасників освітнього процесу на основі використання та взаємного доповнення технологій дистанційного, електронного, мобільного та традиційного навчання при наявності самоконтролю здобувача освіти за часом, місцем, маршрутом та темпом навчання [22].

«У змішаному навчанні, – зазначає дослідниця А. Кобися, – значна частина традиційного навчального часу, замінена онлайн навчальною діяльністю. Онлайн діяльність може організовуватися, серед іншого, у вигляді надання посилання на ресурси і завантаження текстів і матеріалів, управління онлайн вікторинами і полегшення подання завдання на самостійну роботу. Отже, під змішаним навчанням розуміється поєднання формальних засобів навчання (роботи в приміщенні, вивчення теоретичного матеріалу) й інноваційних(електронних) форм навчання (обговорення за допомогою електронної пошти, інтернет-конференції, спільної роботи в телекомунікаційному навчальному проєкті, створення блог-квестів, виконання практичного завдання і розміщення його результатів на сайті, порт фоліо тощо), а також безперервним удосконалюванням методів навчання, професійних знань учасників освітнього процесу. Змішана форма навчання органічно поєднує в собі як традиційні, так й інноваційні форми навчання» [18, с. 75].

«Засновуючись на вищезазначеному, – наголошує К. Бугайчук, – зробимо висновок, що категорію «змішане навчання» можна розглядати в двох сенсах – вузькому і широкому.

У вузькому сенсі пропонуємо під змішаним навчанням розуміти цілеспрямований процес здобуття знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти, частина якого реалізується у віддаленому режимі за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій і технічних засобів навчання, що використовуються для зберігання і доставки навчального матеріалу, реалізації контрольних заходів, організації взаємодії між суб'єктами навчального процесу (консультації, обговорення) та під час якого має місце самоконтроль учня за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання.

У широкому сенсі – це різні варіанти поєднання форм і методів організації формального, неформального, інформального навчання, а також самонавчання, що здійснюються для досягнення особою заздалегідь

визначених навчальних цілей зі збереженням механізму контролю за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання» [4, с. 5].

Досить цікавою та цінною є думка вже згаданої раніше дослідниці А. Кобисі, у якої визначення сутності поняття «змішане навчання» найяскравіше відображає сучасні тенденції. На її думку змішана форма навчання є моделлю, в якій використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів використовується для безперервного навчання з використанням асинхронних і синхронних елементів. У результаті, змішане навчання набуває елементів дистанційного, при цьому виключає його певні недоліки.

Після огляду визначення поняття «змішане навчання» слід коротко оглянути ключову характеристику даної форми навчання, яка належить до ключових елементів подальшого поділу змішаного навчання на моделі. Саме частка онлайн-компонента в навчанні (у програмі або курсі) стала визначальним фактором для нового формату навчання, що відокремлює його від повного (автономного) онлайн-навчання, з одного боку, і від традиційного контактного навчання – з іншого боку. Розвиваючи цей підхід, дослідники Консорціуму онлайн-освіти (Консорціуму Слоун) одними з перших встановили кількісний діапазон онлайн-компонента у змішаному навчанні: blended/hybrid– 30-70%, на який згодом стали посилалися багато інших дослідників онлайн-освіти.

На основі кількісного діапазону онлайн-компоненту та педагогічних технологій американські дослідники Інституту Крістенсена Х. Стейкер та М. Хорн (Staker, Horn, 2012) у 2012 році виокремили наступні моделі змішаної форми організації освітнього процесу, а саме:

аудиторне навчання з онлайн-підтримкою або очне навчання із частковим застосуванням технологій – «Face-to-faceDriver»;

модель чергування або ротаційна модель – «Rotation»;

гнучка адаптивна модель або гнучка модель – «Flex»;

онлайн-лабораторія – «Online Lab»;

саморегульоване навчання, особистий вибір, навчальне меню або самостійне онлайн-навчання – «Self-blend»;

дистанційне онлайн-навчання, онлайн-навчання або онлайн-навчання з аудиторною підтримкою – «Online Driver» [35].

Наразі виділяють чотири основні моделі змішаного навчання на основі попередніх (Рис. 1.1), які зазнали певних змін відповідно по потреб сучасного освітнього середовища та системи освіти в Україні.

Рис. 1.1. Основні моделі змішаного навчання

Вважаємо за необхідне, детально зупинитись на кожній із зазначених моделей окремо. З огляду на необхідність врахування особливостей закладу освіти, потреб та можливостей учасників освітнього процесу визначається модель змішаного навчання, яку можливо використовувати у конкретному закладі освіти.

Перша – ротаційна модель – передбачає чергування онлайн-частини та очної (класної) відповідно до певного графіку, який охоплює роботи у групах, групові проекти, письмові завдання та індивідуальну роботу. Під час огляду даної моделі варто відмітити, що вона має у своїй структурі чотири підвиди.

Перший підвид отримав назву «ротація за станціями», коли учні працюють у класів і за графіком проходять визначені станції, що в свою чергу означає чергування певних видів діяльності (Рис. 1.2). Разом з тим, є

певна частина завдань, яку здобувачі освіти мають виконати онлайн. Відмінною рисою даної моделі є те, що учні обов'язково мають пройти всі станції, хоча існує певна гнучкість у поділі учнів та групи, адже змінити групу протягом навчального року відповідно до потреб учня не заборонено. Принагідно зазначаємо, що даний підвид першої моделі є найбільш популярним серед шкіл Сполучених Штатів Америки, адже не потребує великої кількості технічного обладнання з урахуванням того, що на станціях учні працюють по черзі, а не відразу весь клас.

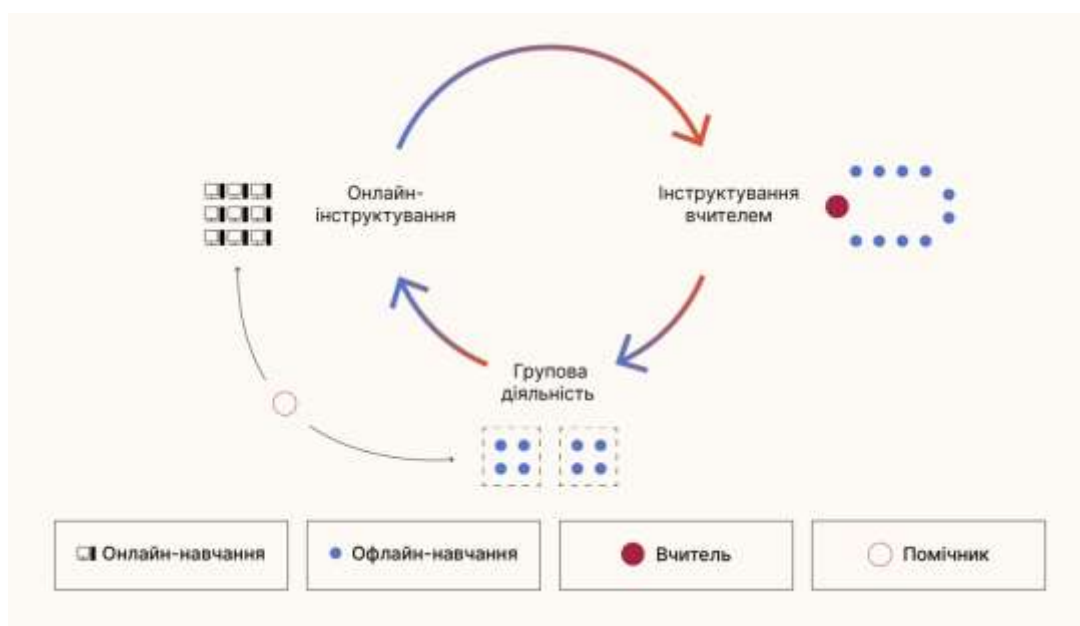

Рис. 1.2. Відображення структури підвиду «ротація за станціями»

Наступний підвид називається «ротація за лабораторіями» та має досить велику подібність до передньої моделі. Вирізняє його в окремий підвид те, учні при ротації змінюються не в межах класу, а в межах усього закладу освіти. Крім цього, однією із станцій є приміщення лабораторії або спеціального кабінету відповідно до навчального предмету (Рис. 1.3).

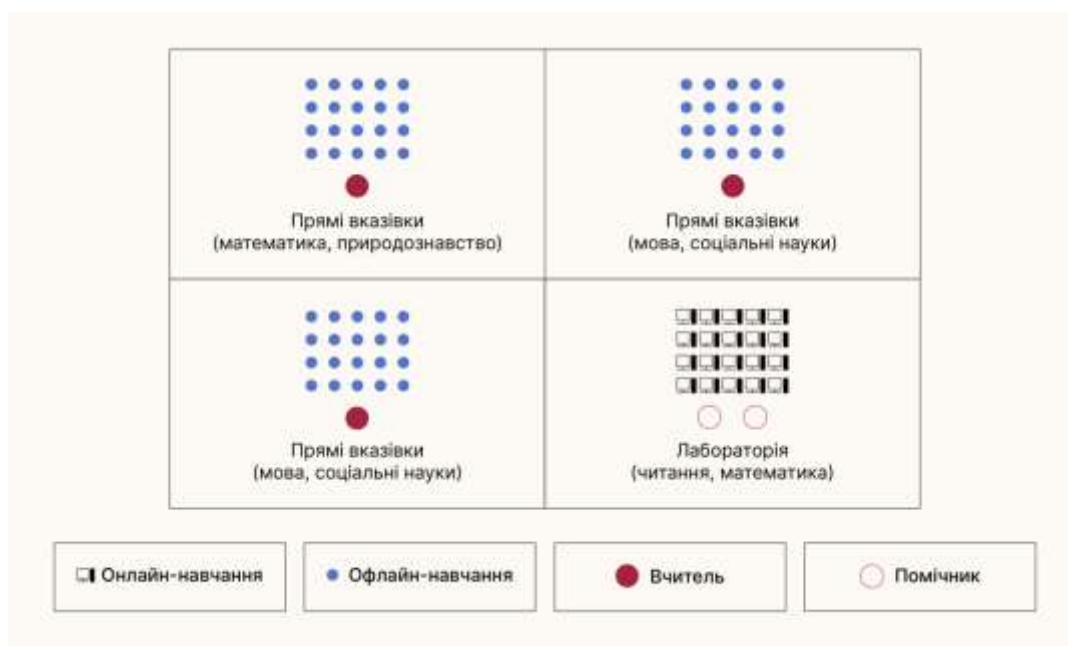

Рис. 1.3. Відображення структури підвиду «ротація за станціями»

Відповідно до моніторингового дослідження Інституту Крістенсена даний підвид отримав найбільшу популярність у закладах освіти Малайзії, Південної Африки та Бразилії. Дані країни мають певні складнощі в обладнанні кожного кабінету комп'ютерною технікою або забезпеченням учнів планшетами, тому їм вигідніше обладнати лише одну окрему кімнату – лабораторію. Окремі дослідники називають «ротацію за лабораторіями» найбільш подібною до традиційної очної форми навчання, адже зазвичай вчитель на окремих станціях працює майже з всім класом водночас, надаючи їм вказівки і пояснення. Для даного підвиду нерідко потрібно залучення ще одного вчителя або асистента, однак якщо дозволяє кількість учнів та компетенція вчителів можна обійтись і лише один педагогічним працівником.

Третій підвид також широко використовується за рахунок своєю простоти відтворення і називається «перевернутий клас», коли здобувачі освіти за графіком змінюють офлайн-частину на онлайн. Зазвичай самостійно вдома вони засвоюють теоретичний матеріал, а під час перебування в класі працюють з вчителем на проектах або практичними завданнями (Рис. 1.4).

Рис 1.4. Відображення моделі «перевернутий клас»

Вчителі закладів освіти під час використання даної моделі акцентують увагу на важливості саме практичних занять, адже якщо учень вдома не засвоїв теоретичний матеріал цілком або частково, під час виконання практичних завдань або проектів можна надолужити дане упущення. Вагомою перевагою даного підвиду є те, що заклад освіти взагалі не повинен закуповувати додаткове обладнання, достатнього власних технічних засобів здобувачів освіти. Крім цього, під час проведення очного заняття вчитель може більше уваги приділити пояснення складних моментів, аніж повноцінному поясненню теоретичного матеріалу.

Останнім підвидом є «індивідуальна ротація», за якої учні працюють у межах класу, однак проходять станції за індивідуальним графіком. Відмінність під першого підвиду в тому, що проходження усіх станцій не є обов'язковою умовою (Рис. 1.5).

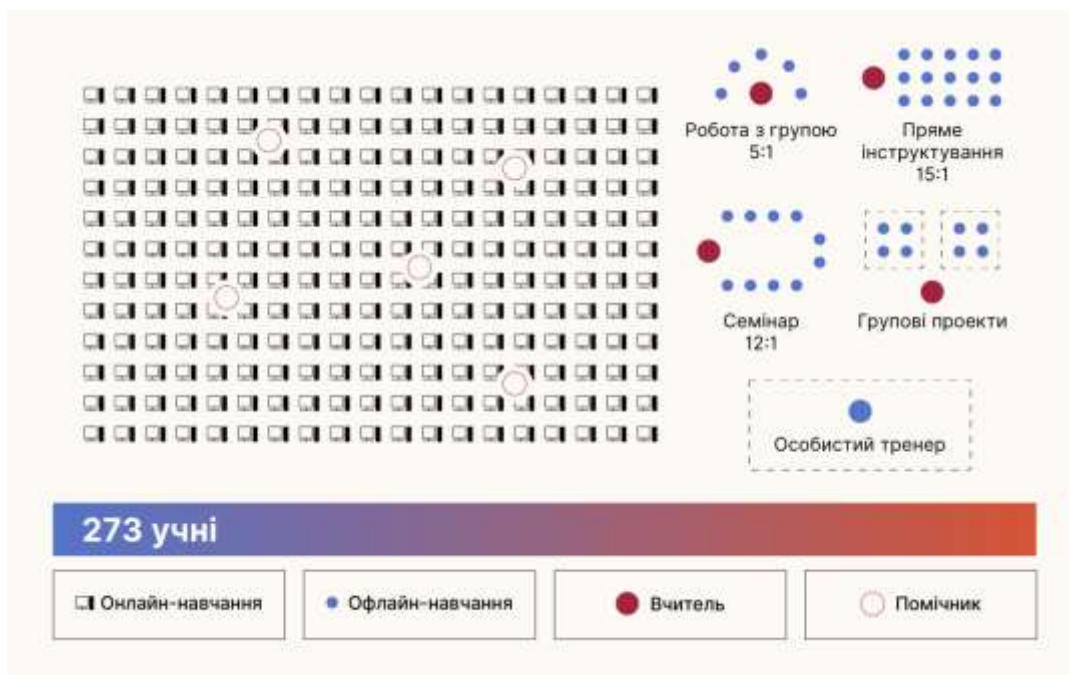

Рис. 1.5. Відображення підвиду «індивідуальна ротація»

Серед переваг даного підвиду варто відмітити учнецентризм, коли є можливість підлаштувати графік та види пізнавальної діяльності під особисті потреби кожного учня, однак від закладу освіти дана модель вимагає додаткового фінансування та технічного обладнання кабінетів. Крім цього, досить складно підлаштуватися під кожного учня окремо, тому все одно можуть залишитись здобувачі освіти, які матимуть незручним або малоефективним графік.

Другою моделлю після ротацій є «гнучка модель», яке не має постійно закріплено графіку та виду освітньої діяльності, а може змінюватися відповідно до розділу, теми або курсу, підлаштовуючись також і під учасників освітнього процесу (Рис 1.6). Дана модель нагадує навчання у закладі вищої освіти за індивідуальним розкладом, що може слугувати чудовою підготовкою учнів старших класів до подальшого вступу в заклади освіти іншого типу.

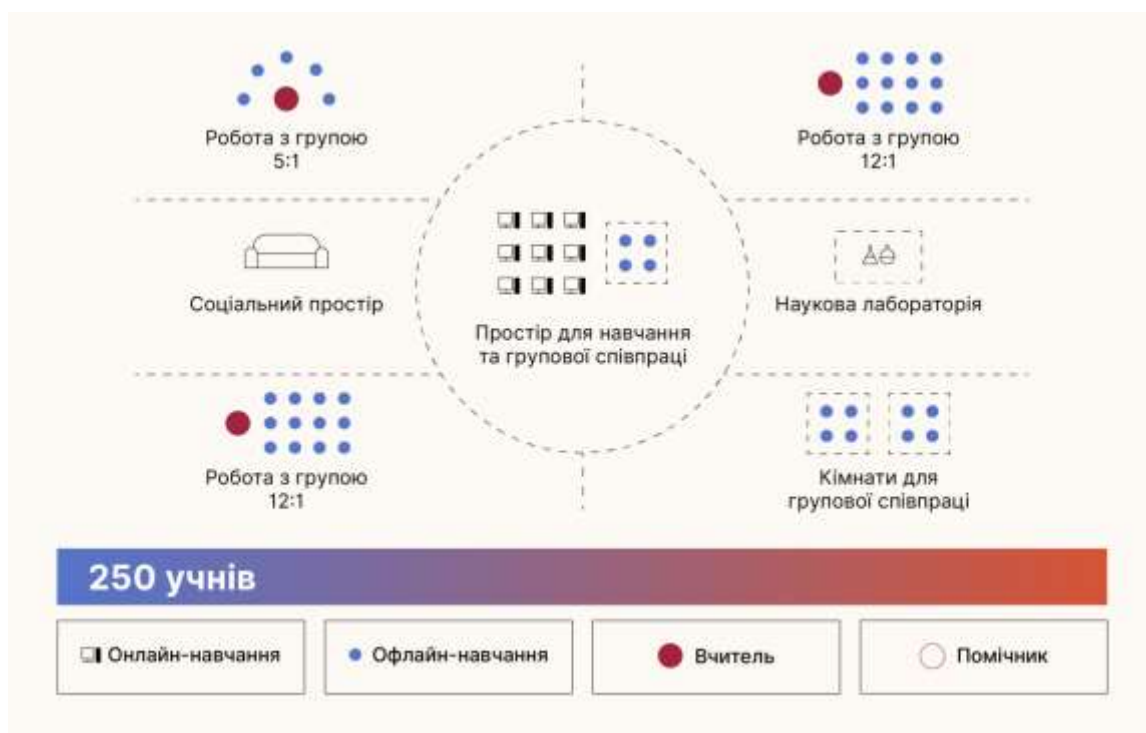

Рис. 1.6. Відображення структури «гнучкої» моделі

Третя модель носить назву «модель самостійного змішування», коли учні вивчають повністю онлайн якийсь навчальний предмет, натомість всі інші предмети викладаються у школі в традиційній формі (Рис. 1.7). Дана модель дозволяє прослуховувати онлайн дисципліни вільного вибору або слухати якийсь курс поглибленно, що зменшує витрати закладу освіти на організацію даних занять, однак вимагає самодисципліни від здобувачів освіти, як і при гнучкій моделі».

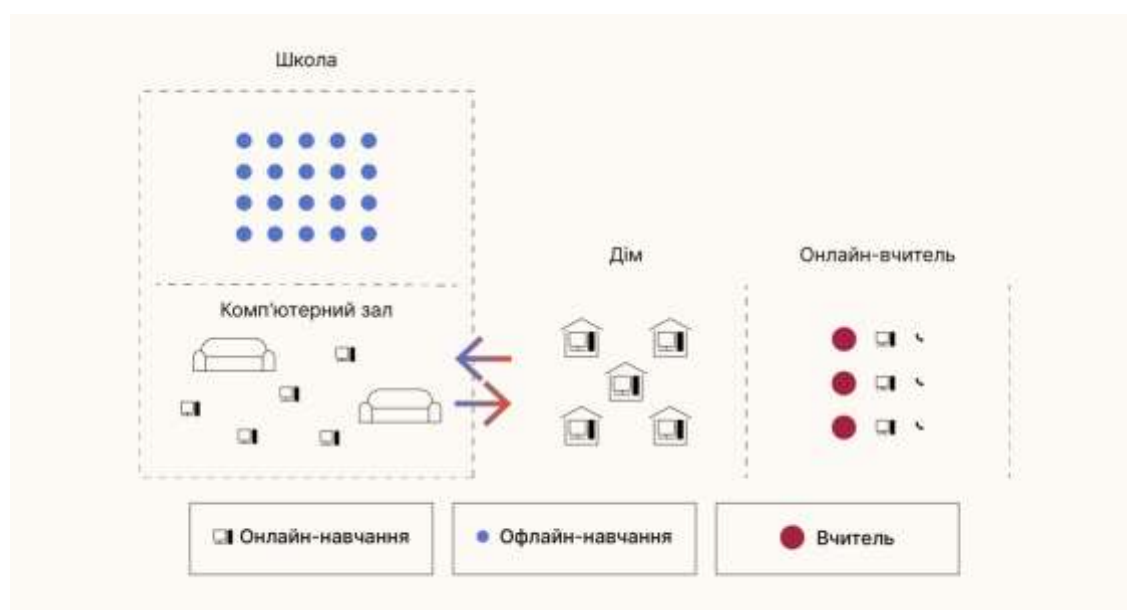

Рис. 1.7. Відтворення структури «моделі самостійного змішування»

Остання, *четверта* модель називається «поглиблена віртуальна модель», за якої учні самостійно обирають, що вивчати очно, а що онлайн. При цьому, від попередньої моделі дана відрізняється тим, що дозволяє вивчати онлайн не лише вибіркові дисципліни, а будь-який навчальний предмет на вибір учнів, а від «перевернутого класу» - тим, що учням не обов'язково щодня відвідувати заклад освіти (Рис. 1.8).

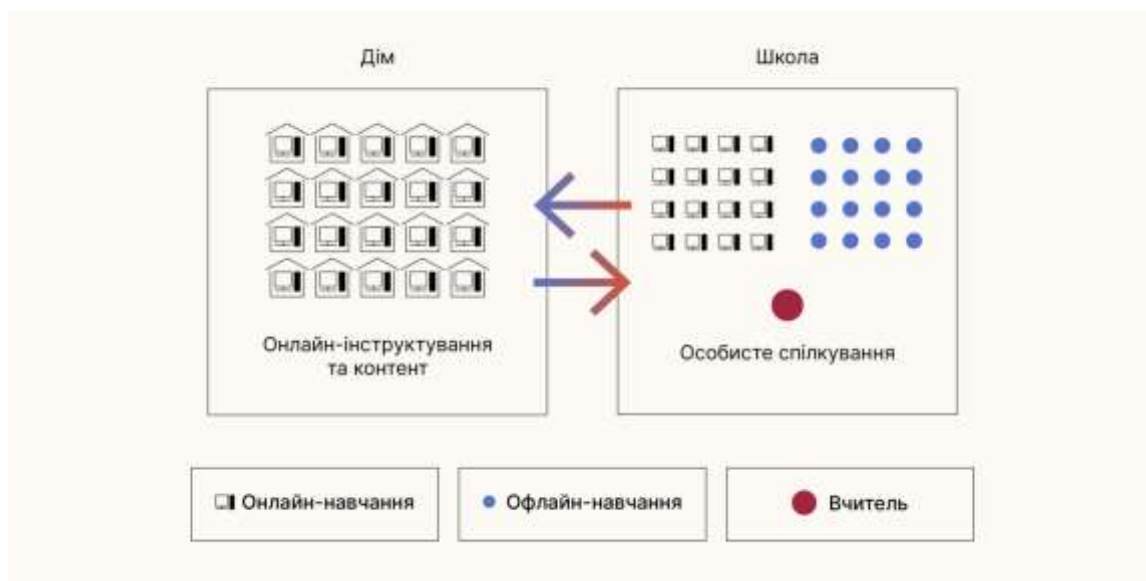

Рис 1.8. Відображення моделі «поглиблена віртуальна модель»

Згідно проведених досліджень «поглиблена віртуальна модель» набула значної популярності серед закладів освіти, адже подібно до гучної або моделі самостійного змішування передбачає високий рівень дисципліни учнів та навичок самоорганізації. Серед переваг даної моделі – певна гнучкість розкладу та можливість зручного розподілу навантажень [47].

Даний перелік моделей змішаного навчання не є вичерпним, а демонструє основні моделі, які беручи за основу можна трансформувати, поєднувати та адаптувати відповідно до потреб, типу закладу освіти тощо. У разі необхідності більш наочного перегляду переваг та викликів кожної моделі можна скористатися таблицею, наведеною у додатку А. Крім цього, на освітній платформі EdEra.ua та у додатку Б розміщено схему, яка

допоможе на основі декількох важливих питань спрямувати до кращої моделі відповідно до особливостей закладу освіти або навчального предмету [48].

У підсумку варто зазначити, що поняття «змішане навчання» є досить новим явищем у порівнянні із традиційною формою організації освітнього процесу, що можна простежити у сучасних спробах дослідників знайти найбільш повне та чітке визначення даного поняття. Однак поки дослідження сутності «змішаного навчання» триває і з огляду на швидкість трансформаційних процесів в системі освіти України дані пошуки ще потребують певного часу та більшої уваги з боку освітньої та наукової спільноти.

Варто також зазначити, що моделі «змішаного навчання» наразі широко використовуються серед закладів загальної середньої освіти та вже містять велику різноманітність цікавих напрацювань і адаптацій, що вже пройшли практичне втілення протягом освітніх років і мають можливість в подальшому доповнити список основних моделей.

1.2. Досвід організації освітнього процесу в змішаній формі у зарубіжних країнах

Зарубіжні країни, передусім ті, що мають найбільший розвиток економіки та освітньої сфери почали опановувати «змішане навчання» ще до початку пандемії та набуття популярності даної форми організації освітнього процесу в закладі освіти. Тому там, процеси, які наразі відбуваються або лише розпочнуться в Україні, вже давно пройдені і за результатами напрацьовані працюючі моделі змішаного навчання, які дозволяють закладу освіти покращити свій рівень надання освітніх послуг для здобувачів освіти. Ознайомлення зі світовим досвідом дозволить поглянути «свіжим» поглядом на сучасний стан запровадження змішаного навчання у закладах освіти та можливо підштовхне до напрацювань із вдосконалення вже діючих моделей та особливостей організації освітнього процесу.

З огляду на те, що саме Сполучені Штати Америки найпершими почали використовувати змішану форму організації освітнього процесу, вважаємо за доцільне розпочати з огляду успішних кейсів впровадження змішаного навчання в американських школах.

До прикладу Віртуальна середня школа державної школи Цинциннаті (Cincinnati Public Schools Virtual High School) об'єднує учнів у фізичному середовищі під час звичайних навчальних годин, але учні працюють переважно з онлайн-контентом, маючи особистий доступ до вчителів. Віртуальна середня школа розташована у традиційному середовищі, де використовуються комп'ютерні лабораторії для п'яти напрямів навчальних предметів: суспільствознавство, математика, природничі науки, мова та іноземна мова (іспанська). У кожній предметній лабораторії є два висококваліфікованих викладача, а також додаткова лабораторія з двома спеціалістами для підтримки (для учнів з індивідуальним планом навчання) та фахівцем з читання. Програма підтримується шкільним соціальним працівником, консультантом, технічною підтримкою та охороною. Учні відвідують лабораторії двома групами щодня по три години вранці або вдень, щоб попрацювати в межах обмеженого простору. Крім того, очікується, що вони працюватимуть у позашкільний час, або вдома, або в громадських місцях, таких як публічна бібліотека, де доступне підключення до Інтернету.

Поєднання навчальної програми яка повністю в онлайн-формі, наданої Apex Learning, з інструкціями в очному режимі надає вчителям гнучкість для роботи з учнями індивідуально. Здобувачі освіти несуть відповідальність за свій темп у межах параметрів дати завершення курсу, погодженої з відповідним викладачем, і зобов'язані постійно мати три навчальних предмети у своєму розкладі. Навчальний підхід зосереджується на продуктивності та успішності учнів, а не на темні та змісті, яким керує вчитель. Учням поза класом дозволено працювати у власному темпі, даючи вчителям час для відповіді на окремі питання.

Віртуальна середня школа «скористалась інструментом дистанційного

навчання – цифровий навчальний план – і зробила його основною системою навчання у звичайних закладах освіти», – говорить директор школи Скотт Хорнблауер. «Це позбавило ризику. Оскільки учні працюють за комп'ютерами, щоб отримати доступ до всього їх змісту, вони розвивають кращі комп'ютерні навички та більший рівень комфорту з технологіями, ніж учнів під час традиційного очного навчання. Вони йдуть на курси після закінчення середньої школи або на роботу, маючи кращі навички роботи з комп'ютерами та технологіями». У той же час фізичне середовище та особисте навчання забезпечують атмосферу підтримки, яка потрібна багатьом з цим учнів. Поєднання онлайн-навчальної програми у фізичному середовищі також ефективно «купує» найцінніший товар для вчителів – час [53].

Академія Хузера (Hoosier Academy) – це державна чартерна школа в Індіані з двома кампусами, один у Мансі, а інший в Індіанapolisі, які відкрили свої двері восени 2008 року. Рада директорів академії тісно співпрацює з Університетом штату Болл як авторизованим агентством для надання шкільних навчальних програм, технологій і шкільних послуг.

Завдяки змінам в освітньому законодавстві Індіани тепер необхідно, щоб принаймні 51% навчання в чартерних школах проходив в очній формі. Академія задовольнила цю вимогу, запровадивши програму, яка вимагає відвідування закладу два дні на тиждень, при тому, що ці кількість часу у ці два дні тримає довше, ніж шкільні уроки в традиційних округах, для того, щоб відповідати вимогам законодавства.

Однією з проблем, з якою зіткнулася команда навчального плану академії Хузера було те, як взяти контент, розроблений для повного онлайн-навчання і перенести його в клас. У цьому допомогли інтерактивні дошки, які привнесли потужність мультимедійних засобів у традиційні класи. Вчителі також використовували синхронні онлайн-інструменти, щоб проводити індивідуальні групові уроки під час дистанційного перебування учнів «Ми працюємо над тим, щоб зробити процес навчання безперервним і

ефективним незалежно від того, чи працюють учні з вчителями в школі чи вдома з інструктором з навчання» – сказала Сьюзан Фурік, старший директор відділу навчання в класі [53].

Академія VOICE або Віртуальних можливостей в освітньому середовищі (Virtual Opportunities Inside a School Environment) – це середня школа Чикаго, яка відкрилася восени 2008 року та поєднує очне навчання з повністю онлайн-навчальним планом в одному класі учнів. VOICE є місцевою школою, яка розпочавши роботу з початкового 9 класу до 150 учнів, щороку додає новий клас до 9-12 класів.

VOICE дотримується традиційного шкільного навчального календарного плану та щоденного розкладу занять з висококваліфікованими вчителями в класів, але надає учням і вчителям цілодобовий доступ до онлайн-контенту. Учитель виступає в ролі навчального гіда, представляючи теми класу, призначаючи класну або групову роботу та вирішуючи, коли підходить час для самостійного вивчення та індивідуального наставництва. Учні можуть працювати у своєму власному темп протягом більшої частини дня або вдома [53].

Крім цього, наявна велика різноманітність змішаного навчання серед інших шкіл.

Середня школа «Квітковий курган» у Техасі (Flower Mound High School). Модель змішаного навчання: A La Carte, Покращена віртуальна (Enriched Virtual).

Середня школа є найбільшою середньою школою в незалежному шкільному окрузі Льюїсвілла, яка збирає учнів із трьох місцевих середніх шкіл та семи різних початкових шкіл. Їх змішаний варіант навчання дозволяє учням насолоджуватися гнучким графіком і навчатися як у школі, так і вдома. Учні проводять час, працюючи самостійно за допомогою дистанційного навчання, але також користуються перевагами навчання в класі. Ті, хто бажає працювати виключно самостійно, можуть скористатися Академією віртуального навчання, яка дозволяє їм завершувати курси

онлайн. Ці здобувачі освіти все ще отримуватимуть рекомендації від вчителів електронною поштою та іншими способами обміну повідомленнями [53].

Середня школа Ойстер-Рівер у Нью-Гемпширі (Oyster River High School). Модель змішаного навчання: ротація станцій, перевернутий клас.

Учні середньої школи можуть отримати доступ до можливостей віртуального навчання. Ті, хто відвідує заняття, отримують переваги від використання ротації станцій, що означає, що вони рухаються від центру до центру, щоб виконати завдання на кожній станції, причому одна або кілька станцій включають онлайн-навчання. Середня школа Ойстер-Рівер також використовує стратегію перевернутого класу, що означає, що учні вивчають щось за межами класу, а потім застосовують навички чи знання під час виконання завдань під час уроку.

Східна середня школа Даунінгтону в Пенсильванії (Downingtown High School East). Модель змішаного навчання: гнучка (Flex), перевернутий клас (Flipped Classroom), покращено віртуальна (Enriched Virtual).

Downingtown East High School є найкращою середньою школою зі змішаним навчанням у Пенсильванії, яка вирізняється низкою варіантів змішаного навчання як у класі, так і поза ним. Онлайн-навчання можна проводити повний робочий день. Учні також можуть скористатися перевагами змішаних класів, які поєднують онлайн-навчання з навчанням у класі [53].

Єврейська денна школа Чарльза Е. Сміта у Меріленді (Charles E. Smith Jewish Day School). Модель змішаного навчання: A La Carte, гнучка (Flex).

Ця приватна школа в штаті Меріленд призначена для учнів молодшого дитячого садка до 12 класу. Немає жодної єврейської денної школи для учнів цього віку, яка має більше відвідувачів, ніж Єврейська денна школа Чарльза Е. Сміта. З моменту заснування в 1965 році ця приватна школа підтримувала низьке співвідношення вчителів і учнів, щоб усі учні отримували необхідну допомогу та увагу. Ця школа активно прагне впроваджувати технології в

заняття та завдання та використовує гнучку модель, щоб полегшити використання онлайн-навчання дозволяти учням краще контролювати свій розклад.

Державна школа Summit: Shasta у Каліфорнії (Summit Public School: Shasta). Модель змішаного навчання: гнучка (Flex).

З моменту відкриття в 2013 році ця державна школа використовує технології та змішане навчання. Навчальний процес відрізняється особистим підходом до навчання, коли кожен учень працює над своїми власними освітніми цілями. Звичайні години онлайн-навчання включені в заняття, і здобувачі освіти можуть завершити предмети швидше завдяки індивідуальному підходу. Вони також отримують користь від наставництва з боку своїх вчителів і регулярно зустрічаються, щоб переконатися, що вони в курсі та виконують свої навчальні цілі. Вчителі в Shasta не просто навчають своїх учнів предметам, вони також навчають їх навичкам, необхідним для самостійного навчання [53].

iSchool High At University Park у Техасі. Модель змішаного навчання: гнучка (Flex).

iSchool High At University Park сприяє гнучкості та незалежності завдяки унікальній структурі, яка акцентує увагу на індивідуальному навчанні. Учні не розподіляють по конкретних класах, у яких вони повинні бути; вони можуть піти до класу, де працює вчитель, який викладає предмет, над яким вони працюють, і отримати допомогу, якщо це необхідно, або працювати самостійно. Їх також заохочують збиратися в невеликих групах для навчання з іншими однокласниками. Їхня мета — працювати над матеріалом для курсу, поки вони не повірять, що засвоїли предмет. Успішне проходження тесту на майстерність використовується для переходу їх до наступного класу з цього предмету. iSchool High розширює програму для онлайн-навчання.

KIPP San Francisco College Preparatory у Каліфорнії. Модель змішаного навчання: ротація станцій, перевернутий клас.

KIPP San Francisco College Preparatory має дві спеціальні програми змішаного навчання. Здобувачі освіти працюють на комп'ютерах Chromebook і дотримуються самостійного підходу, який дозволяє їм опрацювати матеріал і виконувати завдання самостійно. Вони також беруть участь у навчанні в малих групах з учителями. Їхній підхід до перевернутого класу було започатковано з природничих уроків і наразі він розширюється. Ця стратегія змішаного навчання передбачає використання навчальних відео, які переглядаються поза аудиторією. Коли учні на уроці, вони зосереджуються на виконанні завдань [50].

Середня школа Геттісбурга у Пенсильванії. Модель змішаного навчання: розширена віртуальна, ротація станцій.

Середня школа району Геттісбург має широку програму онлайн-навчання. Учні починають свій курс, звітуючи перед класом і зустрічаючись зі своїм вчителем, щоб визначити цілі та переконатися, що вони розуміють, що від них очікується. Після цього вони можуть вільно працювати над матеріалом вдома чи в іншому місці. Їхній учитель залишається доступним протягом цього періоду, щоб вони могли зустрітися з ними в будь-який час, коли їм потрібна додаткова допомога. Чергування станцій також використовується в деяких предметних областях, що дозволяє учням працювати на станціях і поєднувати самостійне навчання з діяльністю в малих групах.

Крествудська середня школа у Пенсильванії. Модель змішаного навчання: ротація лабораторії.

Підхід Crestwood High School до змішаного навчання поєднує в собі три різні компоненти. Усі учні проводять час, працюючи в кожному з трьох навчальних середовищ у своїх класах. Деякий час приділяється самостійній роботі, а іншу частину часу присвячується навчанню вчителів на уроці. Третім аспектом підходу Крествуда є навчання у співпраці, коли учні працюють у малих групах.

Моррістаунська середня школа у Нью-Джерсі. Модель змішаного

навчання: ротація станцій, перевернутий клас, індивідуальна ротація.

Моррістаунська середня школа наголошує на самостійному навчанні. Їхні цілі включають те, щоб учні визначали свої навчальні цілі та брали відповідальність за своє навчання. Школа була відкрита у 2015 році та встановила високі академічні стандарти, пропонуючи кілька класів з відзнакою та підвищення кваліфікації. Їхній підхід до змішаного навчання є частиною ширшої шкільної філософії, яка наголошує на навичках XXI століття для сучасних громадян світу [51].

Village Green Virtual Charter High School у Род-Айленді. Змішана модель навчання: гнучка (Flex), ротація станцій, індивідуальна ротація

Village Green Virtual Charter High School, заснована у 2013 році, пропонує учням різноманітний набір змішаних моделей навчання. Чергування станцій дозволяє здобувачам освіти визначати власний темп і отримувати завдання та матеріал відповідно до їхнього рівня навичок та інтересів. Індивідуальна ротація забезпечує ще більший ступінь незалежності в процесі навчання, а деякі учні поєднують гнучку чергування й чергування станцій, щоб отримати вигоду від самостійної роботи. Приблизно 40% часу учні працюють у «майстерні» з вчителями, а інші 60% — в режимі онлайн або в консультативних та читацьких групах. Учням дозволяється працювати над предметами стільки або менше часу, скільки їм потрібно, щоб продемонструвати майстерність; вчителі володіють навичками аналізу даних та втручання у нестачу навичок, щоб гарантувати, що кожен учень отримує всебічну освіту [49].

Clintondale High School у Мічигані. Модель змішаного навчання: перевернутий клас.

Заснована в 2010 році середня школа Клінтондейла допомогла започаткувати перевернуте навчання в класі у Сполучених Штатах Америки. Учні вдома переглядають відеоуроки та повторюють матеріали. Потім, коли вони в школі, вони проводять час, працюючи над завданнями або беручи участь у дискусіях. Учителі також готові допомогти учням з матеріалами, які

вони не зрозуміли з наданих відео та інформаційних пакетів.

За результатами пошуку відповідної літератури щодо досвіду впровадження змішаного навчання у зарубіжних країнах варто відмітити, що освітніми центрами з дослідження даної форми організації освітнього процесу нерідко зазначено заклад вищої освіти, дослідження якого в подальшому можуть бути запозичені до закладів загальної середньої освіти країни.

Так, серед європейських країн, які активно реалізують змішане навчання у закладах освіти варто відмітити Фінляндію, де освітнім центром є Університет Йовяскюля (Jyvaskylan yliopisto), який однак займається дослідженням та організацією змішаного навчання лише для магістрантів закладів вищої освіти.

У Німеччині змішане навчання впроваджено серед закладів загальної середньої освіти, однак дослідження стану впровадження проводять фахівці Гагенського заочного університету, який крім цього вважається передовим серед досліджень дистанційного навчання. Варто відмітити, що даний Університет використовує для організації змішаного навчання не сторонню освітню інформаційну систему, а власну освітню платформу «Віртуального університету» для адміністрування, навчання та комунікації [49].

Щодо Великобританії, то там одну з провідних позицій займають Університет Ексетера та Університет Хертфордшира. Якщо перший університет на практичному досвіді вивчає особливості змішаної форми навчання, то другий займається більш теоретичним боком питання та результати своїх досліджень публікує у журналі «Blended Learning in Practice», у якому описано передовий педагогічний досвід та успішні кейси впровадження змішаного навчання у закладах освіти.

У Швеції за вивчення та адаптацію змішаного навчання під потреби країни та закладів освіти відповідає Університет Умео, який знаходиться далеко на півночі країни, що змішує заклад освіти і самому користуватися даною формою навчання для набрання необхідної кількості здобувачів освіти

а слухачів [50].

У Китаї змішане навчання характеризується як провідний тренд, концепція якого охоплює всі заклади освіти, задіяні у проєкті. Фахівці Відкритого Університету Китаю активно працюють над впровадженням системи «хмарних» класів, що інтегрує використання фізичних аудиторій із віртуальним середовищем, насиченим відеоматеріалами, навчальними ресурсами та можливостями інтерактивної взаємодії між студентами та викладачами. У Стратегічному плані Університету освіти Гонконгу представлено бачення щодо вдосконалення навчального процесу шляхом розробки інноваційних освітніх програм, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а також новітніх методів навчання і оцінки знань. Для досягнення цих цілей розроблені політика та стратегії електронного навчання, які передбачають використання змішаного навчального підходу [51].

Разом з тим, з метою забезпечення ефективного впровадження моделей змішаного навчання серед якомога більшої кількості країн протягом певних проміжків часу проводяться різного роду спільні проєкти як внутрішнього, так і міжнародного рівня. У даному випадку варто згадати проєкт Comenius 2.1. (2004-2007 років), метою якого було провести навчання для вчителів та викладачів закладів освіти щодо використання електронного освітнього середовища для організації змішаного навчання. До реалізації проєкту доєдналися наступні країни: Ісландія, Іспанія, Латвія, Румунія, Фінляндія.

Популяризація змішаного навчання завдячує ще одному проєкту Erasmus + «Curriculum for Blended Learning», до якого долучилися Латвія, Австрія, Великобританія та Кіпр. Метою даного проєкту є підвищення європейського та національного розуміння змішаної форми навчання, проведення інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій з освітнім процесом в закладах освіти, об'єднання інноваційних практик тощо [44].

Наступним проєктом слід зазначити «Horizon Project», започаткований у 2002 році та спрямований на розвиток новітніх технологій викладання та

навчання. Цей проєкт був ініційований Консорціумом нових медіа, міжнародною організацією, до складу якої входять не лише країни Європейського Союзу, але й такі держави, як США, Канада, країни Латинської Америки, Азії та Австралія. Головною метою консорціуму є вивчення та популяризація нових освітніх тенденцій та інновацій, що сприяють підвищенню рівня освіти та науки в цілому. Зокрема, у більшості звітів проєкту відзначається важливість змішаного навчання як ключового аспекту модернізації освіти.

Варто згадати також проєкт «Blended learning courses for teacher educators between Asia and Europe» – програма Erasmus + (2016-2019 років). До проєкту, який мав на меті професійний розвиток педагогічних працівників у сфері змішаного навчання, доєдналися дослідники з восьми країн світу: 4 європейські (Белогія, Данія, Естонія, Франція) та 4 азіатські (Бангладеш, Бутан, Малайзія, Пакистан). Основними видами діяльності в межах проєкту були визначені такі [44, с. 2]: формулювання технологічної та педагогічної потреби змішаного навчання; побудова курсу змішаного навчання з урахуванням онлайн навчання та традиційного; створити та організувати спільноту через використання електронного портфолію, відео та онлайн-дискусії; здійснити обмін досвідом організації навчання; розробити навчальний план підготовки вчителів; запустити проєкт навчального плану в реальну практику підготовки фахівця.

У підсумку варто відмітити, що досвід зарубіжних країн демонструє перспективність використання змішаного навчання для організації освітнього процесу та підвищення якості освіти. Зарубіжні дослідники у галузі освіти наголошують, що змішане навчання пропонує гнучкість і більшу доступність дистанційних курсів, що покращує навчальний процес за рахунок використання різноманітних технологій, від блогів і проєктів до відео-лекцій. Ефективно використовуються як фінансові внески, так і матеріально-технічні ресурси. Також, важливим аспектом впровадження змішаного навчання є міжнародні проєкти з вивчення поточного стану та

перспектив впровадження змішаного навчання, цілеспрямованої інтеграції інформаційних технологій в освіту та інтеграції інноваційних практик з освітою.

1.3. Організація середовища змішаного навчання історії у старших класах з використанням інтернет-ресурсів

Під час зміни форми організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти необхідно також пристосовувати та вносити певні корективи в освітнє середовище та безпосередньо у певні компоненти освітнього процесу. Це зумовлено характерними відмінностями, які вирізняють форми навчання поміж одна одною, а також обраною моделлю, яка може значно змінити місце вчителя та учня під час освітньої діяльності. Для найбільш ефективного та налагодженого впровадження змішаного навчання постає необхідність правильно організувати середовище у закладі загальної середньої освіти.

Учень та вчитель як суб'єкти змішаного навчання. Важливо відмітити, що результатом впровадження змішаного навчання передусім постає зміна у способах діяльності учня та вчителя, за яких учень стає суб'єктом, тобто активним учасником освітнього процесу з можливістю здійснення самостійного вибору та прийняття власних рішень. Під час опрацювання теоретичного матеріалу учень знаходиться у більш комфортних умовах – зручні час та місце, режим онлайн. Фізичне навчальне середовище також розширюється за рахунок додавання віртуального компонента, наявна можливість здобувачам освіти переглянути матеріали до та після уроку. Отже, освітній процес рухається у напрямку індивідуалізації, більш свободи вибору й відповідальності для учнів, відбувається розвиток навичок саморегуляції та усвідомленого вибору. З огляду на значні зміни в діяльності учнів, вчитель також набуває нової ролі для себе ролі і переходить від транслятора до тьютора [22].

Лише після змінення ролей учасників освітнього процесу може йти мова про зміну форми навчання. Адже якщо зміни відбулись лише формально (імітаційно), до прикладу – проста перестановка парт без зміни ролей, прийомів та технологій навчання, тоді це не може вважатись початковим етапом запровадження іншої форми організації освітнього процесу.

Отже, у процесі переходу на змішану форму навчання виникають нові потреби, передусім для вчителя-предметника, якому необхідно набувати нових цифрових компетентностей та за необхідності підвищувати власну професійну кваліфікацію. Зокрема, необхідно правильно та точно користуватися обраними для змішаного навчання освітніми платформами, застосунками для комунікації, сервісами для вправ, завдань та тестів, соціальними інструментами тощо. Також необхідно опанувати нові форми взаємодії між учнем та вчителем та нові форми контролю за результатами пізнавальної діяльності, а саме: навички створення та підлаштування під час навчального змісту, оскільки вже створені ресурси можуть не повністю задовольнити потреби конкретного предмета під час змішаного навчання, умінь диференціювати освітній процес з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня та класу.

Таким чином, для переходу на змішану форму навчання з традиційної або дистанційної вчитель повинен набути оновленої цифрової компетентності у відповідності до зазначених складників:

цифрові ресурси (пошук, створення та поширення цифрових ресурсів);

розширення можливостей тих, хто навчається (упровадження цифрових технологій для вдосконалення інклюзивної, індивідуальної освіти й активного залучення учнів та студентів);

навчання та викладання (управління та організація використання засобів цифрових технологій у навчанні);

професійне залучення (використання засобів цифрових технологій для спілкування, співпраці та професійного розвитку);

сприяння цифровій компетентності учнів (забезпечення можливостей креативного та відповідального використання цифрових технологій для роботи з інформацією, комунікації, створення контенту та розв'язування проблем);

оцінювання (використання засобів цифрових технологій і стратегій для вдосконалення цифрового оцінювання) [21].

Вчителеві також необхідно чітко зрозуміти вказані нюанси:

прийняти як факт те, що минулих знань в опануванні цифрових технологій може бути недостатньо або вони вже будуть застарілими і не відповідатимуть сучасним вимогам та потребам;

поєднуючи технології дистанційного та очного навчання, створити нове освітнє середовище, яке буде відповідати вже створеним рекомендаціям по організації змішаного навчання;

відразу передбачити можливість залучення учнів до самостійної роботи з цифровими сервісами та інструментами, як в очному так і у змішаному форматі.

Крім цього, після проведення аналізу наявних методичних публікації щодо змішаного навчання для початку організації середовища змішаного навчання необхідно вирішити дві основні проблеми: як організувати навчальний процес та як забезпечити учнів якісними електронними ресурсами? З огляду на безліч доступних сервісів у мережі Інтернет, важливо грамотно їх обрати та навчитись використовувати із розробкою власних методичних порад та рекомендацій для учнів та колег.

Особливості навчального контенту. Вчитель також має розуміти, що навчальний контент, який буде використовуватись для нової – змішаної форми навчання має певні особливості. До прикладу, необхідність розміщення змісту навчального предмету та навчальних матеріалів в електронних документах різних форматів або шляхом покликань на освітні ресурси, які знаходяться у відкритому доступі. Навчальний контент не обов'язково має бути повністю розроблений вчителем, адже доступні

численні матеріали від колеги та інших спеціалістів, однак необхідно, щоб контент був придатним для досягнення поставленої мети. Тут виникає ще одне важливе завдання вчителя – переглянути наявні освітні ресурси та матеріали і ретельно відібрати ті, що йому знадобляться. Або спробувати створити навчальні матеріали самостійно шляхом використання різних інтернет-ресурсів.

Важливо відмітити, що учні у своїй новій ролі активних учасників освітнього процесу також можуть створювати власні цифрові матеріали та розміщувати їх у цифровому навчальному середовищі. Якщо вчителю важливо підібрати придатний контент, то учневі навчитися з ним правильно працювати і перш за все оволодіти вмінням розрізняти важливу і другорядну інформацію. Для розвитку даного вміння в учнів вчителю необхідно його спочатку сформувати та постійно удосконалювати [17].

Щодо того, яким взагалі має бути навчальним контент, то передусім це: добре структурований матеріал, за необхідності, з коментарями та посиланнями, інструкціями, поясненнями, довідковими матеріалами, тестами самоперевірки, плану роботи, оцінювання, форми зворотного зв'язку під час самостійного опрацювання учнями певного теоретичного матеріалу тощо.

Цифрові ресурси для організації змішаного навчання. З урахуванням нових завдань, які виникають перед вчителем під час запровадження змішаного навчання варто додати, що підготовка вчителя до кожного наступного заняття потребує досить багато часу, оскільки існує потреба в обробленні та структуруванні великих масивів інформації, особливо якщо це стосується суспільствознавчих навчальних дисциплін, передусім «Історії України» та «Всесвітньої історії». Крім того, необхідно вирішити де зберігати такий масив інформації; як їх упорядкувати та каталогізувати; періодичність оновлення; як потім шукати і не загубитися в особистих папках тощо. З деякими зазначеними проблемами допомагають різні цифрові ресурси, однак ми зупинимось на них більш детально під час

другого розділу даної дослідницької роботи.

Особливості планування та організації навчальної діяльності. Після проходження початкового етапу запровадження змішаного навчання у закладі освіти необхідно перейти до організаційного, коли буде здійснено планування та організації навчальної діяльності. Підготовка до уроку у новій формі навчання загалом не має суттєвих відмінностей від традиційного очного навчання: визначення цілей уроку, відбір змісту, методи та засобів навчання, розробка структури уроку [19].

Однак варто виокремити особливості змішаного навчання, на які обов'язково необхідно звернути увагу для правильно запровадження змішаного навчання серед учасників освітнього процесу. Передусім це:

1. Складання розкладу, у якому будуть чітко зафіксовані заняття онлайн та в очній формі з метою вчасного інформування здобувачів та батьків про час занять та терміни надсилання виконаних завдань. Розклад можна розмістити на освітній інформаційній системі (платформі) закладу освіти, офіційному сайті закладу освіти та викласти у відкритому доступі за допомогою різних онлайн-сервісів Google тощо.

2. Варто заздалегідь підготувати усі необхідні цифрові інструменти та навчальні матеріали для організації змішаного навчання.

3. Перед проведенням перших уроків доречно було б самостійно протестувати онлайн-платформи (Zoom, Skype, Instagram, Facebook тощо) на демонстрацію екрану, введення прямого ефіру, транслявання відеоматеріалів та презентацій тощо.

4. Планування розкладу занять на тиждень наперед є доволі ефективним, при цьому варто також відразу визначитись які теми учні опрацюватимуть самостійно, а які на уроці разом із вчителем.

5. Підготувати методичні рекомендації щодо завдань для групової або самостійно роботи з чітким поясненням термінів і вимог до роботи.

6. Доречно завчасно визначити формат і час для обговорення результатів навчальної діяльності.

7. Необхідно надати учням пам'ятку щодо правильного поводження із комп'ютерною технікою: час роботи учнів за технічним засобом не має перевищувати санітарно-гігієнічні норми [19].

Оцінювання навчальних результатів за умов змішаного навчання. Специфіка оцінювання навчальних результатів за умов змішаного навчання полягає в тому, що потрібно чітко поставити цілі, які реально можна виміряти за допомогою цифрових інструментів. Також необхідно продумати способи оцінювання досягнень учнів. Доречно використовувати формувальне оцінювання та констатувальне. Ці два види оцінювання базуються на двох різних підходах. По ходу вивчення нової теми доречним є формувальне оцінювання, яке фіксує рух учня в опануванні навчального контенту. Таке оцінювання підтримує і спрямовує роботу учня у процесі засвоєння й закріплення нового навчального матеріалу, дає зворотний зв'язок щодо якості засвоєння ним навчального матеріалу. В кінці вивчення певного навчального блоку/навчальної теми доречно використовувати констатувальне оцінювання, яке дає змогу перевірити досягнення поставлених навчальних цілей і зафіксувати цей результат [18].

Умови впровадження змішаної форми організації навчання. Для функціонування будь-якої системи зазвичай необхідні певні умови, що не оминуло й освітній процес у змішаній формі. За результатами опрацювання доробок методистів та педагогів можливо виділити організаційні умови, які будуть важливі для ефективного впровадження змішаної форми навчання:

чітке визнання цілей, аналізу потреб, розкладу, технологій, результатів, системи контролю, терміну впровадження змішаного навчання з обов'язковою фіксацією всіх компонентів у нормативній документації закладу освіти;

ознайомлення учасників освітнього процесу (учнів та батьків) з інструкції, які регулюють процес навчання у новій формі та забезпечення можливості доступу до даних інструкцій у будь-який час;

постійна взаємодія між учасниками освітнього процесу;

забезпечення інструментами для зворотного зв'язку;
встановлення чітких стандартів для самостійної роботи учнів онлайн;
підбір та розроблення навчального контенту відповідно до
індивідуальних, психологічних та вікових особливостей здобувачів освіти;
добір методів, засобів та технологій навчання;
ознайомлення батьків із особливостями змішаної форми організації
освітнього процесу та налагодження номінативного трикутника «вчитель-
учень-батьки» тощо [13].

Отже, перед запровадженням змішаного навчання у кожному конкретному закладі освіти керівник спочатку повинен впевнитись, що усі вчителі готові змінити ролі взаємодії між учнем та вчителем, а також готові до підвищення професійної кваліфікації та можливого додаткового навчання. Лише після обговорення зі вчительською радою та батьками заклад освіти може перейти на змішану форму навчання. І тоді вчителю необхідно з огляду на кількість часу, який залишився до початку нового навчального року, оперативно внести необхідні зміни до навчального плану та конспектів уроків, які вже наявні у вчителі, однак не зовсім відповідають новій запровадженій формі навчання. Вчителю-предметнику та класному керівнику необхідно виконати багато роботи, але лише так можна бути впевненими, що в закладі освіти не формально, а насправді перейшли до змішаного навчання.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

2.1. Типологія інтернет-ресурсів для змішаного навчання історії у старших класах

У сучасний період по всьому світа загалом, та в Україні зокрема, широкими хвилями проходять процеси цифровізації, цифрової трансформації та комп'ютеризації. Дані процеси не оминули також і освітньої сфери. За рахунок дистанційного навчання під час пандемії, та подальшого впровадження змішаного навчання на початку та протягом дії воєнного стану в Україні, фахівцями програмного спрямування розроблено чималу кількість освітніх сервісів, платформ та застосунків, якими можуть користуватись учасники освітнього процесу під час змішаного навчання на уроках історії.

З огляду на різноманітність, характеристики та спрямування інтернет-ресурсів дослідники вже розпочали перші спроби упорядкувати та каталогізувати інтернет-ресурси, поділивши їх за певними характерними ознаками або основними властивостями.

Починаючи із 2020 року, кожного року Інститут цифровізації освіти Національної академії педагогічних наук України проводить, а саме вчені відділу компаративістики інформаційно-освітніх інновацій проводять моніторингові та анкетні дослідження щодо використання серед педагогічних працівників цифрових інструментів та онлайн-ресурсів. За результатами проведеного дослідження створюється інформаційний бюлетень, який такою розміщують на офіційному сайті Інституту цифровізації освіти НАПН України. Перш ніж оглянути бюлетені останніх двох років, варто коротко зазначити результати зарубіжного опитування [15; 16].

Джейн Харт є авторкою одного із провідних у світі веб-сайтів, який

присвячений навчальним технологіям, інструментам та трендам (Modern Workplace Learning, 2023). Починаючи із 2007 року вона складає щорічний список (ТОП-100) найкращих інструментів для навчання за результатами відкритого опитування. Педагогічним працівникам пропонують номінувати десять найкращих цифрових інструментів для організації навчання і потім їх відповіді дозволяють створити щорічний список.

Упродовж 2007-2015 років це був список із переліком 100 найкращих інструментів для навчання, однак у 2016 році авторка продемонструвала перелік із 200 найкращих ресурсів, у 2021 перелік вже був на 300 кращих ресурсів. Однак протягом 2022-2024 років Джейн Харт повернулася до списку зі 100 найкращими інструментами.

Останній перелік було створено за результатами 18-щорічного опитування 02 вересня 2024 року і він відображає перелік зі 100 найкращих сервісів, обраних освітянами у 2024 році [54]. Графіка наочно відображає представлення інструментів у списку та їх розподілу відповідно до контексту використання (Рис. 2.1).

Рис. 2.1. Сто найкращих сервісів для навчання 2024. Результати 18-щорічного опитування

Крім цього, за результатами опитування Джейн Харт пропонує даний список у розрізі 4 ключових категорій:

1. Особисте навчання та продуктивність

Браузери: Firefox | Google Chrome | Brave

Пошукові системи: Google search | Google Scholar

ШІ пошукові системи: ChatGPT | Copilot | Perplexity | Claude | Gemini

Посилання: Wikipedia

Перекладачі: DeepL | Google Translate

Продуктивність: Grammarly | Pocket | Notion | OneNote | Google Maps | Pinterest | Feedly | Raindrop | Google Calendar | Inoreader

2. Зміст та курси

Відео та фільм: YouTube | TED Talks | Vimeo | Netflix

Аудіо та подкасти: Spotify | Audible | Pocket Casts

Електронні книги та резюме : getAbstract | Kindle Reader App

Курсів: Coursera | Masterclass | Duolingo | LinkedIn Learning | Udeemy | Khan Academy | Memrise

3. Спілкування та співпраця

Електронна адреса: Outlook | Gmail

Обмін повідомленнями: WhatsApp

Відеозустрічі: Zoom | Microsoft Teams | Google Meet | Flip | Vitero Inspire | Whereby

Участь у прямому ефірі: Kahoot! | Mentimeter | Socrative

Групове програмне забезпечення: Microsoft Teams | Slack | Trello | Google Workspace | ClickUp | Asana | Confluence

Спільні дошки: Padlet | Miro | Jamboard | Mural

Соціальні мережі: LinkedIn | Instagram | Facebook | TikTok | X

4. Створення та керування вмістом

Документи, презентації та електронні таблиці: PowerPoint | Word | Google Docs | Excel | Adobe Acrobat Pro | Prezi

Відео та інтерактивне відео

: hihaho | H5P | Synthesia | Edpuzzle | Descript | Adobe Premiere Pro | Clixie.ai

Графічний дизайн: Canva | | Genially | Affinity Designer

Скрінкасти: Camtasia | Snagit | Loom

Форми та тести: Quizlet | Google Forms | Wordwall | Quizizz

Блоги та веб-сайти: WordPress | SharePoint | Medium

Курси: Articulate | Easygenerator

Зберігання документів: Google Drive | Dropbox

Навчальні платформи: Moodle | Google Classroom | Canvas | Nearpod | aNewSpring [54].

Для порівняння пропонуємо оглянути результати проведеного опитування у 2023 році вченими інституту цифровізації освіти НАПН України. У 2024 році опитування стосувалось інформаційно-комунікаційних технологій для організації та підтримки STEAM-проектів у закладах загальної середньої освіти, тому вважаємо за доцільне послуговуватися інформаційним бюлетенем 2023 року, де цифрові інструменти більше відповідають поставленим цілям викладання історії у старших класах [15].

Відповіді 42708 респондентів у 2023 році свідчать, що для організації уроків вчителі переважно використовували наступні ресурси (Рис. 2.2):

На Урок – 84,7%;

YouTube – 73,1%;

Всеосвіта – 71%;

Всеукраїнська школа онлайн – 41,6%;

EdEra – 29%;

Соціальні мережі (Facebook, Instagram) – 24,5%;

Learning.ua – 21,4%;

Prometheus – 16,6%;

Блоги (мережеві журнали, щоденники подій) – 11,7%;

Kahoot – 9,9%;

Цифрова освіта «Дія» – 8,5%;

(ClassDoJo, Google Class, Human, Moodle, Edmodo, Office 365, Moodle Coud, EDX, «Мій клас» тощо), які обираються на весь заклад загальної середньої освіти і в подальшому там мають можливість працювати усі здобувачі освіти та вчителі. Сайт закладу освіти, відео канал, сторінка у соціальних мережах дозволяє не лише здійснювати інформування учнів та батьків, але й організувати спільні обговорення та налагоджувати співпрацю зі всіма учасниками освітнього процесу (Рис. 2.3).

Досить поширені також масові відкриті онлайн-курси, електронні енциклопедії та підручники, бібліотеки, відеоуроки дають можливість учителеві історії організувати дослідницьку або проблемно-пошукову роботу здобувачів освіти, що в результаті сприятиме розширення можливостей для отримання додаткового освітнього контенту та спонукатиме вчителя до власної творчої діяльності зі створення персонального освітнього середовища (Рис. 2.4).

Рис 2.3. Схема загальних інструментів для цифровізації закладу освіти

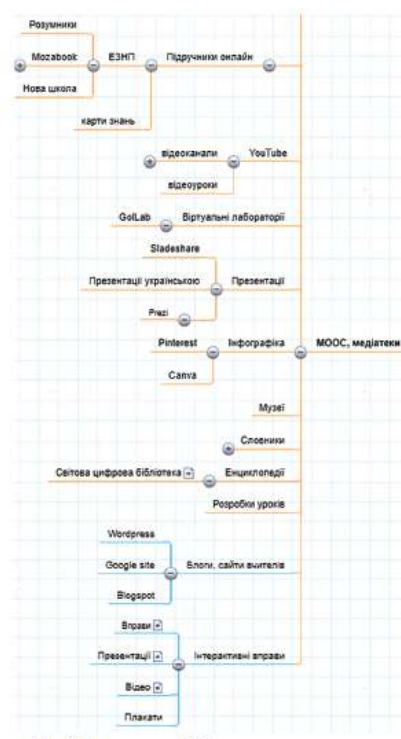

Рис 2.4. Інструменти для створення персонального освітнього середовища вчителем

В умовах змішаного навчання вчитель іноді потребує інструментів, які створені для комунікації, можливостей співпраці та перевірки засвоєних знань. У даному випадку пропонуємо оглянути наступну схему (Рис. 2.5), у якій запропоновані різноманітні приклади цифрових інструментів для спілкування та отримання зворотного зв'язку, створення інтерактивних вправ та моніторингу засвоєних знань з подальшим оцінюванням результатів навчальної діяльності.

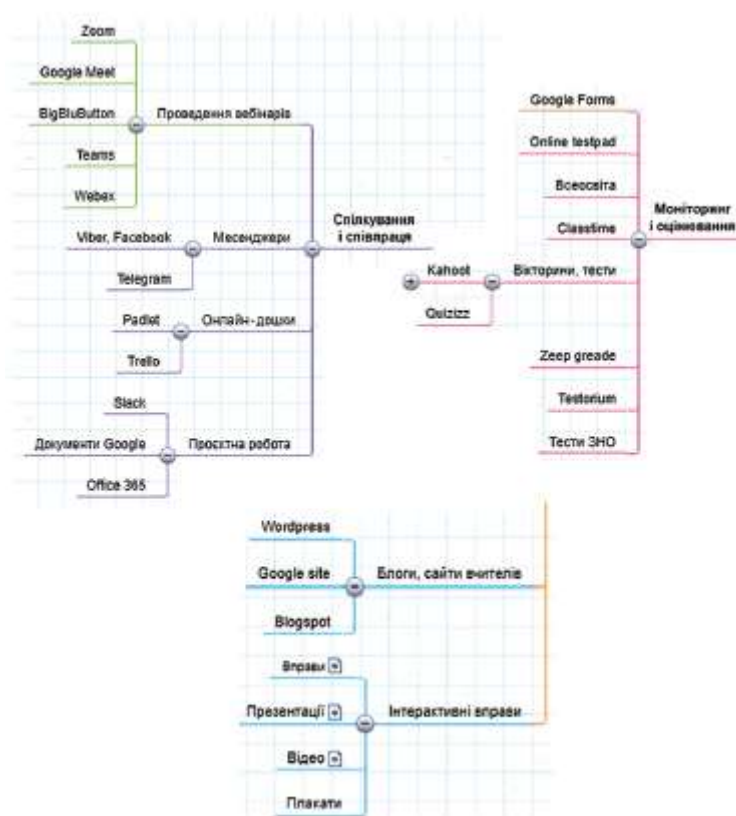

Рис. 2.5. Перелік цифрових інструментів для комунікації, оцінювання та створення інтерактивних вправ

Автор «Путівника» також поділяє освітні інструменти на дві окремі категорії:

1. Цифрові інструменти для творення інтерактивного контенту.

онлайн-дошка Padlet;

онлайн-дошка Jamboard;

інтерактивні презентації Mentimeter;
інтерактивні вправи LearningApps;
інтерактивні зошити Wizer;
інтерактивні плакати ThingLink;
онлайн-сервіс Pinterest;
інтерактивні відео Playposite.

2. Цифрові інструменти для моніторингу у вигляді вікторин, ігор та тестування.

анкети та тести Google Forms;
тестування Testorium;
тестування Online Test Pad;
тестування Quizizz;
вікторини, опитування, дискусії Kahoot;
дидактичні ігри QuizWhizzer;
тестування Classtime;
конструктор тестів «Всеосвіта» тощо.

Вирізняється серед інших також розподіл цифрових ресурсів, наведений у посібнику Л. Шелестової «Змішане навчання у початковій школі: методичні рекомендації», адже зазначені навчальні інструменти можна використовувати у тому числі і в старших класах на уроках історії. Розподіл наводиться у додатку В.

Варто зазначити, що лише два стовпці демонстрували особливості початкової школи, тому для них були дібрані матеріали, які знадобляться вчителю історії на уроках у старшій школі. Отже, автор посібника використала наступні класифікаційні типи для упорядкування онлайн-сайтів та сервісів, якими послуговується вчитель під час змішаного навчання:

Загальні питання освіти в Україні та за кордоном.

Платформи для організації навчання.

Платформи для комунікації.

Планування роботи.

Онлайн-підручники.

Збереження контенту.

Як зробити урок цікавим та ефективним (віртуальні дошки, флеш-карти, ментальні картки, дидактичні ігри, презентації, створення мультимедіа-проектів, база мультимедіа).

Перевірка результатів навчання.

Контент з історії для старших класів.

Досвід колег.

Поділитись своїм досвідом.

Отримати фінансову підтримку на проєкт [9].

Останньою варто продемонструвати типологію інтерактивних цифрових сервісів, які можна використовувати для створення частини освітнього контенту на уроці або повноцінний урок історії у старших класах під час змішаного навчання, яку можна оглянути у додатку Г.

Отже, відповідно до великого різноманіття освітніх сайтів та сервісів існує стільки ж підходів до спроб класифікації та упорядкування даних інструментів для подальшої зручності вчителю або іншій особі під час пошуків необхідного сервісу. Якщо переглядати всі наведені вище розподіли інструментів за різними характеристиками, можна помітити подібність однією до іншої, не варто поки створювати одну єдину інформовану. З огляду на швидкість, з якою кожного дня з'являються все нові і нові онлайн-сервіси спроба створити єдину класифікаційну таблицю або інший інтерактивний елемент перетворить його відразу на застарілий варіант, адже вже не вистачатиме нових освітніх інструментів. Тому, необхідно кожного дня самостійно знаходити нові ресурси та опановувати їх. Лише тоді вчитель вважатиметься достатньо компетентним для змішаного навчання та матиме можливість навчити як користуватися онлайн-сервісами здобувачів освіти.

2.2. Особливості використання інтернет-ресурсів під час змішаного навчання історії

Ознайомившись із класифікаційними поділами онлайн-сервісів та інструментів відповідно до основних ознак та характерних рис постає необхідність більш детального висвітлення особливостей використання сервісів наведених у додатку Г, а також інших освітніх інструментів, які дозволяють якісно викладати історію у старших класах в закладах освіти зі змішаною формою навчання. Адже саме створені за допомогою онлайн-ресурсів інтерактивні елементи привертають увагу учнів до важливих елементів уроку та сприяють більш якісному засвоєнню матеріалу. Особливо під час змішаного навчання, коли деякі теми учні повинні опанувати вдома самостійно.

Варто зарозпочати з онлайн-сервісу *Time Graphics* - безкоштовний сервіс для створення стрічок часу. Дозволяє побудувати та вивчити хронологію будь-яких процесів, явищ або історичних подій. Сервіс вкрай корисний передусім для історичного навчального предмету, адже може відобразити будь-які події у світовій та українській історії. Дозволяє зіставляти, порівнювати, аналізувати. Можна наочно побачити нові причинно-наслідкові зв'язки та зрозуміти хід розвитку тієї чи іншої цивілізації або держави. Серед переваг:

Наочне вивчення подій, що сталися у минулому.

Інфографіка історичних подій, дат, періодів та епох.

Можливість вивчення історії будь-якого об'єкта: держави, підприємства, особистості тощо.

Можливість порівнювати та зіставляти будь-які процеси та результати.

Цікавими функціями сервісу є: система контролю версій (редагування, голосування, прийняття правок, відхилення, коментування, історія). Рівні видимості: відкритий, з доступом за посиланням або закритий. Можливість отримання статистики із сайту.

Приклад 1. Урок з історії України, 10 клас: Учні створюють хронологічну стрічку подій Української революції (1917–1921 рр.), розміщуючи ключові дати, фотографії та опис подій. Це допомагає наочно відстежити розвиток подій і краще зрозуміти їхню послідовність.

Приклад 2. Урок з всесвітньої історії, 11 клас: Учні аналізують період холодної війни (1947–1991 рр.), додаючи події, як-от Берлінська блокада, Карибська криза, тощо. Такий підхід дозволяє візуалізувати тривалість конфлікту і змушує критично мислити над причинами та наслідками [42].

Наступним онлайн-сервісом, який буде корисним для проведення уроку з історії у старшій школі є *TimelineJS* - ресурс, що дозволяє візуалізувати будь-які хронологічні події, представивши їх у вигляді інтерактивної шкали часу. Даний цифровий інструмент має схожі характеристики з попереднім, однак у нього наявні власні переваги:

1. Сервіс безкоштовний та не вимагає реєстрації.
2. Вся робота автоматизована. Автоматизація здійснюється за рахунок використання таблиць з Google Docs, де і проводиться вся основна частина роботи з наповнення змістом вашої тимчасової шкали.
3. Весь сервіс розміщений безпосередньо на головній сторінці ресурсу, для створення шкали необхідно виконати всього 4 кроки.
4. Ресурс не складний в освоєнні і дозволяє впроваджувати різні медіофайли (аудіо, відео, slideshere та ін).

Варто також розглянути 4 кроки, які необхідно зробити для створення інтерактивної шкали:

1. Створення таблиці за шаблоном (template). Після натискання на посилання використовувати цей шаблон, він відкривається у ваших Google документах, де й провадиться вже вся необхідна з ним робота (заповнення даних, наповнення матеріалом тощо)
2. Публікація в інтернеті. Етап представляє собою натискання на кнопку публікації в робочій таблиці та отримання посилання, яке ми переносимо в сервіс TimeLineJS.

3. Перенесення посилання опублікованої таблиці на обслуговування та налаштування зовнішнього вигляду осі часу.

4. Попередній перегляд та отримання посилання (url) або коду (у вигляді iframe) для вбудовування вашого timeline на web-ресурс.

Онлайн-ресурс дійсно має простий інтерфейс та не вибагливий у використанні. Після пояснень вчителя або перегляду відео з інструкцією учні 10-11 класу зможуть з легкістю самостійно робити власні лінії часу будь-якого періоду в історії.

Далі варто розглянути проєкт та сервіс *Historypin*, який являє собою інтерактивний музей, відкритий цілодобово для всіх відвідувачів, які хочуть поділитися своєю частинкою історії та послухати чужі розповіді. Завдяки новітнім технологіям учні залишаються сторонніми спостерігачами, а самі пройдуться вулицями минулого, порівнюючи їх із сьогоденням.

У проєкті приймають участь сотні бібліотек і музеїв, включаючи Imperial War Museum, Museum of City of New York, Національні архіви США та Великобританії. Основний зміст сайту – це фотографії, кількість яких вже перевищила 50 000. Всі вони відзначені на карті, прив'язані до конкретного місця та відповідають певному часовому періоду. Щоб дізнатися, як виглядав Time Square 70 років тому, потрібно ввести його назву у пошуковому рядку та вказати рік. Карта автоматично перенесе вас у потрібне місце та представить фотографії з коротким описом. Деякі з фотографій використовуються із сервісом Street View, що дозволяє розглядати вулиці міст у 360-градусному огляді [41].

«Historypin» – це також аудіо- та відеозаписи різних років, які доповнюють фотоматеріал та утворюють часом цілі тури, автором одного з яких можете стати й здобувачі освіти. Існує також розділ проєктів, де зібрано фотографії на конкретні тематики, як, наприклад, «старі трамваї». «Historypin» – це ще й мобільний додаток, доступний для iOS та Android. Зробивши фотографію будь-якого місця, можна накласти поверх неї стару фотографію, щоб поєднати дві історичні реальності.

Приклад 1. Урок з історії України, 10 клас: Учні досліджують міста України під час Другої світової війни, використовуючи Historypin для перегляду історичних фотографій. Вони можуть порівняти зображення того часу із сучасними, що допомагає зрозуміти зміни, яких зазнали міста.

Приклад 2. Урок з всесвітньої історії, 11 клас: Учні створюють віртуальні екскурсії по визначних місцях, пов'язаних із холодною війною, наприклад, Берлінською стіною. Це дає змогу вивчити вплив подій на різні регіони світу [31].

Ще одним цікавим онлайн-сервісом є *Quizlet* – сервіс, що дозволяє легко запам'ятовувати будь-яку інформацію, яку можна надати у вигляді карт, що навчають. Все, що потрібно – це знайти в базі вже існуючі картки з конкретної теми або створити власні. У безкоштовній версії функціонал обмежений, у платних тарифах до карт можна додавати аудіо, картинки, створювати більш інтерактивний матеріал.

Створення навчального матеріалу починається із складання нового навчального модуля.

Для початку необхідно ввести назву модуля, потім - ввести терміни та визначення. Є зручна функція імпортування даних (просто скопіювати з Word, Excel, Google Docs та ін.). Для кожного терміну програма автоматично пропонує визначення, можна також додати озвучування від штучного інтелекту

Quizlet має два види профілів – для учня та для вчителя. Для учня – це можливість швидко та ефективно працювати з картками, для вчителя Quizlet – зручний ресурс для створення навчальних матеріалів, особливо якщо йдеться про навчання онлайн або змішано.

Вчитель може надсилати учням посилання на модуль/курс. Також є можливість знайти його самостійно за іменем вчителя.

Учні можуть займатися Quizlet самостійно, вивчати картки на цікаві теми або створювати свої власні. Є режим «заучування» – можна вибрати мету «швидко вивчити» або «вивчити та засвоїти», і ресурс відстежуватиме

прогрес і нагадуватиме про вивчення. У платній версії є ще опція «вивчити та застосувати» [31].

Приклад 1. Урок з історії України, 10 клас: Учні створюють набори флеш-карт для вивчення ключових термінів і подій Української революції 1917–1921 років. Це допомагає їм закріпити знання основних дат і понять перед контрольними роботами.

Приклад 2. Урок з всесвітньої історії, 11 клас: Для теми «холодна війна» учні використовують Quizlet для створення тестів, які включають основні події, лідерів та терміни, пов'язані з конфліктом. Така інтерактивна практика допомагає краще засвоїти матеріал перед тематичним опитуванням.

Сервіс, який приверне до себе увагу та зацікавить учнів навіть старшої школи це *Kahoot!* – онлайн-сервіс для створення інтерактивних завдань. Дозволяє створювати тести, опитування, вікторини. Платформу можна використовувати під час роботи з будь-якими віковими категоріями. Добре підійде як для молодшої школи, так і для дорослих.

Для учителя Kahoot! - це платформа-конструктор, на якій можна швидко створити навчальну гру за допомогою готових шаблонів та надіслати цю гру учням. З Kahoot! можна створити:

квіз (Quiz). Для кожного питання є 4 варіанти відповіді, один із яких правильний.

тест (True or False). До кожного питання є два варіанти відповіді, один з яких правильний.

Kahoot! можна використовувати безкоштовно, але з платним тарифом доступні інші форми питань: відкриті питання, опитування тощо. Однак безкоштовної версії цілком достатньо, щоб зробити заняття інтерактивним.

Вчитель може створити тест і відправити його як домашнє завдання, завдання для закріплення пройденого матеріалу або використовувати під час пояснення нових матеріалів, щоб переривати свою лекцію та утримувати увагу учнів.

Учні можуть переходити на нову гру за посиланням або кодом. Кожен учасник грає зі свого смартфона чи комп'ютера. Якщо проходження тесту відбувається у режимі реального часу у класі, кожен учень вводить своє ім'я і вчитель запускає тестування, коли учні підключилися. Питання виводиться на екрані вчителя, а учні на своїх девайсах відповідають [32].

У режимі Assign кожен учень самостійно проходить тест-гру.

Приклад 1. Урок з історії України, 10 клас: Для закріплення теми про Українську революцію 1917–1921 років учні проходять вікторину на Kahoot, що включає запитання про ключові події, постаті та дати. Це допомагає повторити основні моменти теми у форматі інтерактивної гри.

Приклад 2. Урок з всесвітньої історії, 11 клас: Після вивчення теми «Холодна війна» учитель запускає Kahoot для перевірки знань учнів про події, країни-учасники та наслідки конфлікту [33].

Цифрових інструментів, у яких можна створити цікаву презентацію наразі досить велика кількість і всі вони мають свої переваги та недоліки. Серед них вирізняється онлайн-сервіс Prezi – це веб-сервіс, за допомогою якого можна створити інтерактивні мультимедійні презентації із нелінійною структурою.

Сервіс пропонує велику кількість можливостей для візуалізації презентацій за допомогою відеоматеріалів, графіки та ін. Робота веб-сервісу Prezi.com заснована на технології масштабування (наближення та видалення об'єктів) до слайду, зі збільшенням окремих частин цього ж слайду тощо.

Для того, щоб створити презентацію на даному сервісі необхідно:

1. Обрати шаблон.
2. Освоюємо функцію наближення-видалення.
3. Клікаємо в будь-якому місці «полотна» і створюємо необхідний текст.
4. Знайомимося з функцією переміщення та обертання об'єктів.
5. Вчимося створювати рамки.
6. Вибираємо відповідну тему.

7. Можна додати діаграму.
8. Додаємо посилання.
9. Вчимося складати маршрути для презентації.
10. Використовуємо готові презентації ресурсу prezi.com
11. Зберігаємо Prezi на будь-якому носії, ділимося своєю презентацією з іншими, виводимо Prezi на друк

З огляду на те, що презентація PowerPoint вже не викликає ніяких емоцій та не завжди здатна привернути увагу учнів, знаходити інші варіанти та можливості точно необхідно. В даному випадку, онлайн-сервіс стане прекрасним інструментом як для вчителя, так і для учнів.

Ще одним цифровим інструментом, який має схожі характеристики до попереднього це *Sway* – нова програма Microsoft Office, за допомогою якої можна легко створювати інтерактивні звіти, особисті історії, презентації тощо та ділитися ними.

Досить цікавим виявляється онлайн-ресурс *Europeana* – європейська цифрова бібліотека, яка має на меті забезпечити доступ до відсканованих сторінок книг, що відображають різні аспекти європейської культури. Проект офіційно стартував 20 листопада 2008 року. На момент старту проекту було оцифровано 2 мільйони різних об'єктів культурної спадщини Європи. Наразі доступна інформація французькою, німецькою та англійською мовами. Надалі передбачається надавати джерела всіма європейськими мовами [27].

Приклад 1. Урок з історії України, 10 клас: Для теми «Культурне відродження 1920-х років» учні досліджують архіви Europeana, зокрема фотографії, плакати й артефакти того часу. Це дозволяє краще зрозуміти мистецькі та культурні процеси епохи через автентичні матеріали.

Приклад 2. Урок з всесвітньої історії, 11 клас: Під час вивчення Першої світової війни учні використовують Europeana для перегляду документів, листів та фото, пов'язаних з подіями війни, що допомагає глибше зрозуміти соціальні й політичні аспекти.

Підсумовуючи варто зазначити, що описані вище онлайн-сервіси

загалом не потребують спеціальної освіти або комп'ютерного обладнання чи додаткових витрат. Безкоштовних функцій зазвичай цілком достатньо або завжди можна пошукати подібну повністю безкоштовну програму.

Варто також зазначити, що усі зазначені вище програми цілком підходять до змішаної форми навчання історії у старших класах. З абсолютною більшістю сервісів вчителі працюють вже не один рік, тому з практичного боку онлайн-ресурси також продемонстрували себе із позитивної сторони. Список оглянутих детально онлайн-сервісів не є вичепрним, однак розуміти як функціонують основні ресурси вчителів необхідно.

2.3. Розробка методичних рекомендацій щодо використання інтернет-ресурсів на уроках історії в ЗЗСО зі змішаним форматом навчання

В умовах всесвітньої глобалізації розвиток інформаційних технологій призводить до утворення нових способів використання мережі Інтернет. Останнім часом сучасна освіта взяла курс на формування навички самостійної навчальної діяльності у здобувачів освіти. Знання стає обов'язковою умовою для формування успішної особистості та розвитку її, надалі, у професійному плані.

Роль вчителя у вирішенні цього питання полягає в тому, що він повинен організувати активне навчання, яке виходило б за межі підручника, а також виявити та розвинути творчий потенціал кожного учня, який би використовувався останніми за межами закладу освіти. У цьому випадку педагогічним працівникам необхідно познайомитися з сучасними освітніми Інтернет-ресурсами та активно використовувати їх в освітньому процесі.

В даний час не викликає сумніву актуальність та затребуваність інтеграції онлайн-ресурсів у процес навчання історії у старших класах.

Головним предметом обговорень стає не питання для чого, а як застосовувати сучасні цифрові технології в освітньому процесі [22].

Щоб йти в ногу з часом, вчитель має володіти основами інформаційних технологій. Насамперед, йому необхідно:

1. Використовувати під час уроків Інтернет - ресурси (електронна пошта, спілкування у форумах, відвідування Інтернет-ресурсів) для того, щоб створювати реальні, справжні життєві ситуації, які будуть стимулювати вивчення матеріалу, та виробляти адекватну поведінку.

2. Активно використовувати мультимедійні підручники на різних рівнях навчання.

3. Застосовувати на уроках навчальні комп'ютерні програми, а отже, суттєво підвищувати рівень інформаційної культури учнів

4. Мати низку необхідних умінь в інформаційній сфері, щоб розвивати інформаційну культуру учнів.

5. Створити реальні, справжні життєві ситуації (тобто те, що називається принципом автентичності спілкування), які будуть стимулювати вивчення матеріалу та виробляти адекватну поведінку.

6. Здійснювати особистісно-орієнтований підхід до навчання різнорівневих учнів.

7. Організувати весь навчальний процес, вирішити одвічну проблему «слабкий – сильний учень в одному класі».

9. Реалізувати різноманітні дидактичні завдання.

10. Планувати мету кожного ресурсу: чітко визначати, як інструмент допоможе досягти навчальних результатів, адаптувати завдання до його функціоналу, враховуючи вікові особливості та рівень підготовки учнів.

11. Інтегрувати візуальні матеріали: використовуйте карти, інфографіку та графіки для вивчення хронології; підготуйте завдання на основі візуальних джерел для розуміння історичного контексту.

12. Залучати відео та аудіоматеріали: знаходьте документальні відео, аудіозаписи історичних виступів або інтерв'ю, що ілюструють певні події.

Просіть учнів записати рефлексії чи обговорювати ключові моменти.

13. Ресурси для дискусій: використовуйте інструменти на зразок Padlet або форумів у Google Classroom, де учні можуть обмінюватися думками про події та їх вплив, навчаючись висловлювати аргументовану позицію.

14. Організуйте віртуальні тури: Historypin і Europeana дають змогу відвідувати музеї та історичні місця віртуально, що робить навчання більш захоплюючим і наочним.

15. Застосовуйте онлайн-тести: Quizlet та Kahoot дозволяють створювати інтерактивні тести з миттєвим зворотним зв'язком, що допомагає закріпити матеріал у ігровій формі.

16. Використовуйте історичні карти: Time Graphics дозволяє будувати хронології подій на картах, що допомагає учням краще зрозуміти, як змінювалися кордони або де розгорталися події.

17. Використовуйте інтерактивні презентації: створюйте динамічні презентації на платформах Sway або Prezi, що дозволяють візуалізувати події та показати їх взаємозв'язок.

18. Проектна робота в Google Classroom чи Moodle: використовуйте ці платформи для координації проєктів, де учні можуть працювати над груповими завданнями, обговорювати та завантажувати матеріали.

19. Розробка квестів і вікторин: Flippity дозволяє перетворювати Google Sheets на картки та вікторини, що робить вивчення матеріалу цікавішим та інтерактивним.

20. Дослідницькі завдання у цифрових бібліотеках: використовуйте Europeana для пошуку первинних джерел, документів та ілюстрацій, що допомагають глибше зрозуміти тему.

21. Стимулювання самостійного навчання: Evernote може використовуватися для організації матеріалів і завдань, де учні записують свої дослідження або роблять замітки.

22. Хронології та стрічки часу: TimelineJS дозволяє створювати хронології подій з описами і візуальним супроводом, що надає учням наочну

картину історичного розвитку.

23. Інтерактивні комунікації: Zoom та Microsoft Teams допомагають проводити обговорення в малих групах, що забезпечує зручну та ефективну групову роботу.

24. Розвиток медіаграмотності: учіть учнів розрізняти достовірні джерела, обговорюйте, як аналізувати інформацію в інтернеті.

25. Анотації документів: Hypothesis дозволяє учням робити нотатки на документах, що допомагає вивчати тексти та ділитися ідеями в реальному часі.

26. Порівняння джерел: учіть учнів оцінювати різні джерела інформації, обговорюючи, чому академічні джерела надійніші за популярні інтернет-ресурси.

27. Використання LearningApps: цей інструмент дозволяє створювати інтерактивні завдання на роботу з текстами, що робить процес навчання більш залучаючим.

28. Онлайн-форуми для обговорень: надайте учням можливість висловлювати свою думку про складні історичні питання на форумах, що допомагає відпрацювати навички аргументації.

29. Регулярний зворотний зв'язок: за допомогою освітніх платформ можна здійснювати моніторинг прогресу, зокрема відстежувати виконання завдань, коментарі та рівень засвоєння матеріалу тощо [30].

На прикладі уроку історії у 11 класі на тему «Холодна війна» можливе наступне долідження теми:

Огляд теми «Холодна війна» для учнів 11 класу в умовах змішаного навчання із залученням онлайн-технологій

1. Вступ до теми

Пояснення терміну «холодна війна», ключових протиборчих сторін (СРСР і США) та ідеологічного протистояння. Учні отримують базову інформацію за допомогою інтерактивної презентації у Sway, яка містить фото, карти та основні дати.

2. Хронологія подій

Учні працюють з Time Graphics для побудови хронологічної стрічки основних подій, таких як Берлінська криза, Карибська криза, гонка озброєнь. Це дозволяє наочно бачити послідовність подій і вплив окремих криз на взаємовідносини між СРСР та США.

3. Аналіз першоджерел

За допомогою Europeana учні досліджують документи, фотографії та інші матеріали періоду холодної війни. Кожен учень отримує завдання проаналізувати конкретне джерело та поділитися своїми висновками в обговоренні на Google Classroom.

4. Групове обговорення і тести

Завершальний етап — онлайн-вікторина на Kahoot, щоб перевірити розуміння теми.

Цей підхід допомагає учням глибше зрозуміти події холодної війни, поєднуючи роботу з різними типами ресурсів і формуючи власну позицію щодо історичних подій.

Насправді, список рекомендацій можна продовжувати й далі, однак головною умовою є готовність вчителя сприйняти ці зміни та залучати до змішаного навчання достатню кількість освітніх інструментів, однак не вдаючись до крайнощів.

Загалом, розробити певні методичні рекомендації досить тяжке явище з урахуванням того, що власні методичні рекомендації комусь можуть здатися надто поверхневими або навпаки глибокими. Це відбувається через певну складність вибудови єдиних методичних рекомендацій для всіх педагогічних працівників та закладів загальної середньої освіти. Однак, завжди існує можливість адаптувати рекомендації під власний навчальний предмет, заклад освіти та труднощі.

ВИСНОВКИ

Змішане навчання, в однаковій мірі, як і дистанційне потребує від вчителя та учня змінити ролі, обрати цікаву та підходящу модель а до структури уроку включити різноманітні онлайн-ресурси. Це призвело до значого підвищення рівня інтерактивних технологій та зниження традиційних методів і прийомів.

Проте, використання сучасних інтернет-ресурсів у змішаному навчанні історії дозволяє значно підвищити ефективність освітнього процесу, роблячи його гнучкішим і доступнішим. Інтернет-ресурси, такі як інтерактивні карти, хронології, віртуальні музеї та онлайн-тести, сприяють розвитку критичного мислення, навичок дослідження та самостійного навчання в учнів. Ці технології розширюють можливості для інтерактивної взаємодії між учнями й вчителями, забезпечуючи глибше розуміння історичних подій через мультимедіа та візуалізацію, що збагачує навчальний досвід у цифрову епоху.

Щодо першого завдання, то необхідно було дослідити сутність поняття, підходи та моделі змішаного навчання а також можливий зарубіжний досвід. За результати виконання даного завдання варто відмітити, що чітко визначеного формального поняття й досі не створено, хоча визначень існує безліч, а саме поняття зв'явилося менше ніж 20 років тому. Проведене дослідження змішаного навчання показало, що ця модель є перспективною для сучасної освіти, поєднуючи переваги традиційного навчання з можливостями цифрових інструментів. Змішане навчання передбачає чергування самостійної онлайн-роботи з учителем і групової діяльності в класі. Серед основних підходів до змішаного навчання можна виділити моделі "перевернутий клас", ротацію, гнучке навчання, а також індивідуальні та проектні формати.

У зарубіжній практиці змішане навчання застосовується широко, зокрема в США, Канаді та Європі. Досвід зарубіжних країн підтверджує, що

змішане навчання покращує рівень академічної підготовки учнів, формує самостійність і сприяє розвитку інформаційної грамотності. Це робить модель змішаного навчання надзвичайно перспективною для розвитку освітньої системи в умовах швидкої цифрової трансформації.

Для виконання наступного завдання необхідно було дослідити особливості організації нового освітнього середовища відповідно до нової форми. Аналіз особливостей організації середовища змішаного навчання продемонстрував, що створення ефективного навчального середовища вимагає ретельного поєднання цифрових та традиційних інструментів. У такому середовищі значну роль відіграють віртуальні платформи, інтерактивні інструменти та ресурси для групових дискусій і самостійного вивчення матеріалу. Доступ до різноманітних інтернет-ресурсів дозволяє зробити навчання історії більш інтерактивним, персоналізованим і гнучким, що сприяє розвитку критичного мислення та глибшому розумінню історичних процесів.

Ефективність організації змішаного навчального середовища в старших класах залежить також від налаштування індивідуального темпу та стилю навчання кожного учня. Важливою частиною є вміння вчителя використовувати різні форми комунікації, які забезпечують регулярний зворотний зв'язок. Цей підхід не тільки підвищує інтерес до історії, але й формує в учнів навички самостійної роботи та відповідальності за результати навчання.

Зарубіжний досвід підтверджує, що правильна організація середовища змішаного навчання сприяє підвищенню якості освіти.

Третім завданням необхідно було переглянути спроби вчених унормувати та каталогізувати всі онлайн-ресурси та цифрові інструменти. Аналіз типології інтернет-ресурсів для змішаного навчання історії у старших класах показав, що ці ресурси можна розділити на кілька основних категорій: інтерактивні платформи, бази даних і цифрові архіви, віртуальні музеї, ресурси для створення мультимедійних презентацій, а також платформи для

тестування й обговорень.

Інтерактивні платформи, такі як Kahoot та Quizlet, дозволяють вчителям залучати учнів до ігрових активностей для повторення матеріалу. Бази даних, як-от Europeana та National Archives, надають доступ до первинних документів, зображень та артефактів, допомагаючи учням глибше зрозуміти історичний контекст. Віртуальні музеї, такі як Historypin, забезпечують можливість вивчення історичних подій та місць в інтерактивному форматі, що підвищує інтерес учнів до теми.

Ці різноманітні інструменти розширюють можливості навчання, дозволяють адаптувати зміст під індивідуальні потреби учнів і підвищують їхню мотивацію до самостійного дослідження.

Ще одне завдання передбачало напрацювати методичні рекомендації щодо особливостей застосування онлан-сервісів. Дослідження особливостей використання інтернет-ресурсів у змішаному навчанні історії показало, що ефективність такої інтеграції залежить від правильно підібраних методичних підходів, відповідності ресурсів дидактичним цілям і рівню підготовки учнів. Основними особливостями є потреба в ретельному плануванні завдань, врахування індивідуального стилю навчання учнів, а також підтримання активного зворотного зв'язку через інтерактивні платформи.

Розроблені методичні рекомендації включають використання інтерактивних сервісів для активного засвоєння матеріалу (Kahoot, LearningApps), мультимедійних ресурсів для візуалізації історичних подій (Europeana, TimelineJS) і платформ для самоосвітньої діяльності (Google Classroom, Moodle). Ці рекомендації підвищують ефективність змішаного навчання, сприяючи глибшому засвоєнню знань і формуванню критичного мислення.

Отже, виконання поставлених завдань продемонструвало актуальність обраної теми та необхідність нарешті ретельно і повноцінно дослідити змішану форму організації освітньої діяльності. Інакше виходить, що змішане навчання вже проваджується і практично використовується, а

теоретичних напрацювань з даної тематики досить мало. Звісно, це трапилось через пандемію та повномасштабну війну, однак відкладати цю справу на період, коли буде скасовано/припинено дію воєнного стану, новсім неправильне рішення. Необхідно, у межах наявних ресурсів, можливостей та з урахуванням терміновості даного питання вже почати ретельний збір та дослідження як повного цінного явища змішаного навчання, так і окремо його компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беспалий А., Дегтярєва Л., Жмуренко О. Використання цифрових інструментів для забезпечення ефективного дистанційного й змішаного навчання в кризових умовах. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. № 15. С. 224–240. URL: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.15.2021.243008> (дата звернення: 30.09.2024).
2. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
3. Богосвятська А.-М. 23 онлайн-інструменти для вчителя у 2023 році. частина I. *Напхненник*. URL: <https://bogosvyatska.com/2023/01/29/23-онлайн-інструменти-для-вчителя-у-2023-роц/> (дата звернення: 30.09.2024).
4. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Том 54. № 4. С. 1–18.
5. Варяница Л. О., Шевченко О. М., Петросова В. І. Цифрові інструменти Google для української освіти: використані можливості в умовах війни. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/229> (дата звернення: 07.10.2024).
6. Гулівата І. О., Ніколіна І. І. Цифрові інструменти у реалізації безбар'єрного освітнього середовища. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. 2023. Вип. 51. С. 37–42.
7. Гуралюк А.Г. Цифрові педагогічні інструменти. *Педагогіка: цифрові орієнтири. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського*, 2024. Випуск 19. С. 53-66.
8. Гусак Л.В. On-line інструменти на уроках історії: просто про складне. Онлайн-ресурс «Всеосвіта». URL: <https://vseosvita.ua/library/on-line->

instrumenty-na-urokakh-istorii-prosto-pro-skladne-704422.html (дата звернення: 03.10.2024).

9. Державна служба якості освіти. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. *Нова українська школа* | Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-yak-organizuvaty-yakisnyj-osvitnij-protses-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 14.09.2024).

10. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. Воронникова І. П. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 48 с.

11. Довгопол Г. О. Змішане навчання – основні етапи реалізації у навчальному процесі : 2021. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/18222> (дата звернення: 30.11.2024).

12. Захарін С. Сучасні тенденції розвитку. гібридного та змішаного навчання у закладах освіти. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736698/1/Tezy_%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%A1.%D0%92._2023_Innovatsiini%20osvitni%20tekhnologii-103-106.pdf&usg=AOvVaw0YkUFRGOs5eHoPEsU7L8DP&opi=89978449 (дата звернення: 30.09.2024).

13. Змішане навчання як сучасна форма побудови навчального процесу / Р. С. Гуревич та ін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. № 69. С. 14–35.

14. Інтерактивні ресурси для вивчення історії. *Знайшов*. URL: https://znayshov.com/News/Details/interaktyvni_resursy_dlia_vyvchennia_i_storii (дата звернення: 02.10.2024).

15. Інститут цифровізації освіти НАПН України. Опитування вчителів щодо використання цифрових засобів та іКТ в умовах війни: 2023. Інформаційний бюлетень, № 6, 2023. *Digital Library NAES of Ukraine*.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736680/1/Інформаційний%20бюлетень%20№%206_2023%20Загальний.pdf (дата звернення: 13.09.2024).

16. Інститут цифровізації освіти НАПН України. Цифрові інструменти для навчання: результати зарубіжного та вітчизняного опитувань. інформаційний бюлетень, № 2, 2023. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734991/1/Інформаційний%20бюлетень%20№2%20Іванюк.pdf> (дата звернення: 15.09.2024).

17. Касьян С. П. Змішане навчання в закладі загальної середньої освіти. *Actual problems in the system of education: general secondary education institution – pre-university training – higher education institution*. 2021. № 1. С. 147–149. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.15850> (дата звернення: 30.11.2024).

18. Кобися А. П. Інформаційне освітнє середовище як платформа для реалізації змішаного навчання у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2017, Том 57, № 1. С. 75–82.

19. Коваленко В., Мар'єнко М., Сухіх А. Особливості впровадження змішаного навчання у закладах загальної середньої освіти. *New pedagogical thought*. 2021. Т. 107, № 3. С. 86–90. URL: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-107-3-86-90> (дата звернення: 03.10.2024).

20. Корисні онлайн-сервіси для вчителів предметів суспільно-гуманітарного циклу. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/post/korisni-onlayn-servisi-dlya-vchiteliv-predmetiv-suspilno-gumanitarnogo-ciklu> (дата звернення: 03.10.2024).

21. Кузьменко О. Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Серія: педагогіка. 2017. № 3. С. 140-147.

22. Кухаренко В. М. Проектування програми курсу "Змішане навчання". *Інформаційні технології в освіті*. 2017. Вип. 4 (33). С. 80–92.

23. Ляшенко І. В., Ляшенко І. В., Liashenko I. V. Designing a blended learning course : thesis. 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/72752> (date of access: 27.09.2024).

24. МійКлас. Змішане навчання: плюси та мінуси. *МійКлас*. URL: <https://www.miyklas.com.ua/novosti/2021/09/zmishane-navchannya-plyusi-ta-minusi> (дата звернення: 01.10.2024).

25. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. EdEra R&D. URL: <https://qrgo.page.link/nCfvp> (дата звернення: 24.09.2024).

26. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 01.10.2012 № 1060. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>

27. На Урок. В. Кронгауз. Формування ключових компетентностей засобами цифрових ресурсів на уроках історії, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5xAik6psib8> (дата звернення: 12.10.2024).

28. На Урок. Дар'я Демчук-Маригіна. Досвід організації змішаного навчання на рівні закладу освіти, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NizpGTQN0Hc> (дата звернення: 26.10.2024).

29. Немченко В. Вебінар: Сучасні онлайн-інструменти для роботи вчителів історії та громадянської освіти. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/webinar/suchasni-onlayn-instrumenti-dlya-roboti-vchiteliv-istori-ta-gromadyansko-osviti> (дата звернення: 29.09.2024).

30. На Урок. День другий. Інтернет-конференція «Дистанційне та змішане навчання в умовах війни», 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rTa6g9BO140> (дата звернення: 27.09.2024).

31. На Урок. День перший. Інтернет-конференція «Дистанційне та змішане навчання в умовах війни», 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FJH1y84qeRE> (дата звернення: 20.09.2024).

32. На Урок. Інтернет-конференція «Дистанційне та змішане навчання: досвід і виклики», 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LU6EsIR9rRI> (дата звернення: 20.09.2024).

33. Онлайн-інструменти на уроках історії. *Знайшов*. URL: https://znayshov.com/News/Details/onlain-instrumenty_na_urokakh_istorii (дата звернення: 22.09.2024).

34. Освіторія. Змішане навчання: від слів до дій. Онлайн-курс «Бери й роби. Змішане та дистанційне навчання», 2020. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sxs7sXTFdP0> (дата звернення: 05.10.2024).

35. Рудинський В. Змістовно-сміслові поле поняття «змішане навчання» та моделі змішаного навчання. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2022. № 3. С. 128–139.

36. Сидоренко Н. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес. *Specialized and multidisciplinary scientific researches*. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/11.12.2020.v4.34> (дата звернення: 01.10.2024).

37. Сотська Г., Тринус О. Типології моделей змішаного навчання: зарубіжний досвід. *UNESCO chair journal "lifelong professional education in the XXI century"*. 2024. Т. 2, № 10. С. 73–90. URL: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(10\).2024.0006](https://doi.org/10.35387/ucj.2(10).2024.0006) (дата звернення: 30.11.2024).

38. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.

39. Ткачук Г. В. Зарубіжний досвід реалізації змішаного навчання. *Фізико-математична освіта*. 2018. Вип. 1 (15). С. 98–102.

40. Ткачук Г. В. Змішане навчання та особливості використання ротаційної моделі у навчальному процесі. *Інформаційні технології в освіті*. 2017. Вип. 4 (33). С. 143–156.

41. Троян І. Змішане навчання: чи передбачено законодавством та які види практикують школи. *Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ*. URL: <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-chy-peredbacheno-zakonodavstvom-ta-yaki-vydy-praktykuyut-shkoly/> (дата звернення: 12.09.2024).

42. Цифрові інструменти у роботі з творчою молоддю : метод. посіб./ Грабовська О. та ін. Львів : Резонанс, 2020. 66 с. URL: <https://rcfres.org/wpcontent/uploads/2020/12/digitaltools.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).

43. Шмалей С. Змішане навчання як форма організації освітнього процесу в сучасних реаліях. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 11(39). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-738-746](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-738-746) (дата звернення: 30.11.2024).

44. Blended learning courses for teacher educators between Asia and Europe. *European Commission*. URL: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmusplus/projects/eplus-project-details-page/?nodeRef=workspace://SpacesStore/ee32e707-bfca-4fa6-b0c9-de70c2adcea9> (date of access: 29.09.2024).

45. Blended learning in practice / ed. by A. G. Madden et al. The MIT Press, 2019. URL: <https://doi.org/10.7551/mitpress/11352.001.0001> (date of access: 30.11.2024).

46. EdEra R&D. Змішане навчання в Україні: контекст та успішні приклади. *EdEra blog*. URL: <http://blog.ed-era.com/zmishanie-navchannia/> (дата звернення: 12.10.2024).

47. EdEra R&D. Змішане навчання: сутність та переваги у сучасному світі. *EdEra blog*. URL: <http://blog.ed-era.com/blended-learning/> (дата звернення: 12.10.2024).

48. EdEra R&D. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. *EdEra blog*. URL: <http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia/> (дата звернення: 03.10.2024).
49. Horn M. B., Staker H. Blended workbook: learning to design the schools of our future. Wiley & Sons, Incorporated, John, 2017. 360 p.
50. Mikel Resaba. Mastering Blended Learning: 11 Practical Examples + Templates. URL: <https://www.classpoint.io/blog/11-practical-blended-learning-examples> (дата звернення: 15.09.2024).
51. Soniya Jain. 6 Real-World Blended Learning Examples for Modern Educators. URL: <https://scribehov.com/library/blended-learning-examples> (дата звернення: 02.10.2024).
52. Ross B., Gage K. (2006) Global Perspectives on Blended Learning: Insight from WebCT and Our Customers in Higher Education. Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs (eds C.J. Bonk, C.R. Graham), San Francisco, CA: Pfeiffer, pp. 155-168.
53. Top 50 Blended Learning High Schools. Study.com. URL: <https://study.com/academy/popular/top-50-blended-learning-high-schools.html> (дата звернення: 02.09.2024)
54. Top 100 Tools for Learning 2024. Results of the 18th Annual Survey (2024). URL: <https://toptools4learning.com/top-tools-by-category/> (дата звернення: 10.10.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Переваги та недоліки основних моделей змішаного навчання

Модель	Переваги	Виклики для впровадження	
Ротація за станціями	Учні не обов'язково повинні мати доступ до інтернету та електронного пристрою вдома.	Класна кімната повинна бути достатньо просторою для роботи різних груп.	Усі моделі потребують структури, відмінної від традиційної системи навчання.
Ротація за лабораторіями	Якщо учні працюють по групах, навчальний заклад може мати лише ту кількість пристроїв, яка потрібна для роботи групи. Вчитель(-ка) може інструктувати весь клас разом, якщо ротація відбувається для всіх одночасно.	Потрібна окрема кімната, обладнана комп'ютерами чи іншими електронними пристроями для всієї кількості учнів чи їх частини.	Вчитель повинен мати навички роботи з електронними пристроями. Структура матеріалу курсу у системі змішаного навчання повинна відповідати структурі способу роботи над матеріалом.
Індивідуальна ротація	Учні мають індивідуальний графік роботи, створений спеціально під їх потреби.	Модель передбачає наявність електронних пристроїв для всіх учнів водночас. Для деяких учнів жорсткий графік не зручний і дає погані результати.	Модель змішаного навчання повинна відповідати віку учнів і потребам конкретного класу.
Перевернутий клас	Можливість працювати у	Усі учні потребують доступу	

	<p>класі над практичними завданнями та проблемами.</p> <p>Краще засвоєння теорії завдяки перегляду матеріалів у зручному для учнів ритмі поза класом.</p>	до обладнання та інтернету поза класом.	
Гнучка модель	Високий рівень автономії учнів та гнучкий графік пристосовуються до особистих потреб учнів.	Потребує навичок самоорганізації та дисципліни від учнів.	
Модель самостійного змішування	Навчальний заклад не потребує додаткових приміщень для поглиблених занять чи матеріалів для учнів.	Потребує навичок самоорганізації та дисципліни від учнів.	
Поглиблена віртуальна модель	Високий рівень автономії учнів та гнучкий графік, пристосовані під особисті потреби учнів.	Усі учні потребують доступу до обладнання та інтернету поза класом.	

Джерело: [48].

Спосіб обрати модель змішаного навчання

Джерело: [48].

Цифрові ресурси для організації змішаного навчання

Типи цифрових ресурсів	Посилання на цифрові ресурси
Загальні питання освіти в Україні та за кордоном	<p>Освіта-UA Освітянська Мережа України Освітній портал™ – освіта в Україні, освіта за кордоном parta.ua Шкільний портал «Острів знань» Вчитель вчителю, учням та батькам</p>
Платформи для організації навчання	<p>Електронний журнал та щоденник – розклад, домашні завдання, успішність, відвідуваність Нові знання (NZ) – електронні класні журнали та щоденники з можливостями дистанційного навчання Школа у смартфоні (oshkola) – уся шкільна документація Система Управління Школою та Навчанням (SMLS) Класна оцінка – конструктори CMS, LMS й електронних журналів, відеоконференції Google Classroom – завдання, обмін файлами, коментарі, оцінювання Edmodo – система керування навчанням ClassDojo – навчальний контент, коментарі, оцінювання, спілкування «вчитель-учень-батьки»</p>
Платформи для комунікації	<p>Edmodo – проведення відеоконференцій Hangouts – проведення відеоконференцій ZOOM – проведення відеоконференцій Meet – проведення відеоконференцій Skype – проведення відеоконференцій Ding Talk – проведення відеоконференцій Brainly (Znanija.com) – соціальна мережа для школярів, обмін інформацією з навчальних предметів ePals – усне або письмове спілкування з однолітками (для учнів) чи з колегами (для вчителів) з усього світу Twitter – соціальна мережа для обміну публічною інформацією Telegram – месенджер для обміну індивідуальними та груповими повідомленнями</p>

	<u>Viber</u> – месенджер для обміну індивідуальними та груповими повідомленнями
Планування роботи	<u>Planboard</u> – планування уроків
Підручники	https://pidruchnyk.com.ua/ – електронні версії підручників https://4book.org/uchebniki-ukraina – електронні версії підручників <u>Мультимедійні підручники</u>
Збереження контенту	<u>Pinterest</u> – збереження візуального контенту <u>Evernote</u> – збереження ідей <u>Dropbox</u> – хмарне сховище для контенту <u>FEEX.NET</u> – хмарне сховище для контенту <u>Diigo</u> – створення і зберігання нотаток та інтернет-посилань
Як зробити урок цікавим та ефективним	<u>Jing</u> – скріншоти у вигляді зображень та відео, їх редагування та обмін результатами <u>Delivr</u> – створення QR-кодів
<i>Віртуальні дошки</i>	<u>Padlet</u> – віртуальна дошка <u>Educreations</u> – інтерактивна дошка, створення відеоуроків та звітів за різними проектами
<i>Флеш-картки</i>	<u>Tinycards by Duolingo</u> – база онлайн флеш-карток, можливість розробки власних карток з різних предметів <u>Lexilize Flashcards</u> – база онлайн флеш-карток, можливість розробки власних карток для вивчення мови <u>Quizlet</u> – база онлайн флеш-карток, розробка власних карток з різних предметів та дидактичних ігор <u>ProProfs</u> – створення електронних посібників, опитувальників, вікторин і флеш-карток
<i>Ментальні картки</i>	<u>Popplet</u> – створення ментальних карток
<i>Дидактичні ігри</i>	<u>QuizWhizzer</u> – конструктор дидактичної гри, детальніше: ДИДАКТОР <u>Kahoot!</u> – створення вікторин, тестів та дидактичних ігор <u>LearningsApps.com</u> – створення вікторин, тестів та дидактичних ігор

<p><i>Презентації</i></p> <p><i>Створення мультимедіа-проектів</i></p> <p><i>База мультимедіа</i></p>	<p><u>Prezi</u> – створення інтерактивних презентацій <u>Canva</u> – створення презентацій та іншого візуального контенту <u>Sparkol</u> – створення анімованих презентацій</p> <p><u>Animoto</u> – створення відеокліпів із фотографій <u>Toontastic</u> – створення мультфільмів <u>Timetoast</u> – складання графіку реалізації проєкту <u>Glogster</u> – комбінування мультимедійного контенту та створення творчих продуктів (навчальних матеріалів, постерів, плакатів тощо)</p> <p><u>Mozaik</u> – текстовий, аудіо- та відеоконтент з різних предметів <u>Octagon Studio</u> – пізнавальний текстовий, аудіо- та відеоконтент <u>YouTube</u> – база відеоконтенту різної тематики <u>Google Earth</u> – глобус онлайн</p>
<p>Перевірка результатів навчання</p>	<p><u>МАЙСТЕР-ТЕСТ</u> – розробка тестів <u>Google Форми</u> – створення форм для опитування та тестів <u>Socrative</u> – створення тестів та вікторин <u>Айрен</u> – створення тестів для перевірки знань <u>Plickers</u> – фронтальне опитування або голосування за допомогою спеціальних карток <u>ClassMarker</u> – створення тестів та вікторин <u>MyTestXPro</u> – створення тестів, збір та аналіз результатів <u>Testorium</u> – база онлайн-тестів з різних предметів, створення власних тестів <u>Тести «На Урок»</u> – база онлайн-тестів</p>
<p>Контент з історії для учнів старших класів</p>	<p><u>EdEra: Історія України в історіях</u> – безкоштовний курс із тематичними модулями <u>Historypin</u> – інтерактивна платформа, що дозволяє створювати історичні карти <u>Інтерактивні карти битв (Battles)</u> – ресурс, який демонструє всі задокументовані війни людства з 3000 року до н.е. до сьогодні. <u>Prometheus: курси з історії України</u> – детальні онлайн-курси, які допоможуть учням підготуватися до ЗНО або глибше вивчити історію України. <u>YouTube-канал Ярослава Грицака</u> – лекції відомого історика</p>

	<p><u>Віртуальні тури по історичних музеях</u> – можливість "відвідати" музеї України та світу</p> <p>Всеосвіта: інтерактивні уроки та веб-квести – платформа пропонує цікаві матеріали та завдання</p> <p><u>World History Encyclopedia</u> – ресурс для вивчення світової історії з тисячами статей, доступних англійською мовою</p> <p><u>Креативні уроки ВШО</u> – матеріали для дистанційного навчання української історії, адаптовані для учнів 5–11 класів</p> <p><u>Ресурси з віртуальних екскурсій Україною</u> – інструмент для формування громадянської свідомості через історію рідного краю.</p>
Досвід колег	<p><u>НаУрок</u></p> <p><u>Всеосвіта</u></p> <p><u>Освітній портал – Урок UA</u></p> <p><u>Khan Academy</u> – безкоштовні курси, уроки і практика онлайн</p> <p><u>MangaHigh</u> – ресурс для дистанційного навчання</p> <p><u>SlideShare</u> – база вебінарів та презентацій з різних предметів, можливість поширити власні презентації та відео</p> <p><u>TedEd</u> – відеоролики лекцій різної тематики</p>

Джерело: Шелестова Л. В. Змішане навчання у початковій школі : методичні рекомендації / Л. В. Шелестова. Київ : «Фенікс», 2021. 48 с.

Типологія інтернет-ресурсів відповідно до їх основного призначення

1. **Інтерактивні сервіси для створення історичних карт та хронологій:**
 - **Time Graphics** – допомагає створювати детальні хронологічні стрічки часу, що дозволяє учням краще орієнтуватися в історичних подіях.
 - **TimelineJS** – ще один популярний інструмент для інтерактивних стрічок часу, що допомагає підкріпити вивчення історії візуальними матеріалами.
2. **Віртуальні тури та музеї:**
 - **Historypin** – віртуальний музей, що дозволяє учням «відвідувати» історичні місця онлайн. Може бути використано для поглибленого вивчення історії з можливістю перегляду історичних фотографій, відео та аудіо.
 - **Mission MapQuest** – інструмент для створення інтерактивних історичних квестів, що активізують зацікавленість учнів у вивченні історії.
3. **Платформи для проведення тестувань і створення навчальних ігор:**
 - **Quizlet** – сервіс для створення флеш-карт і тестів, що дозволяє інтегрувати навчальні матеріали з історії та перевіряти знання учнів.
 - **Kahoot** – інструмент для проведення ігрових тестувань та вікторин, який чудово підходить для змішаного навчання історії.
4. **Платформи для створення інтерактивних презентацій**
 - **Prezi** – інструмент для створення інтерактивних презентацій з рухомими елементами, що може поживити викладання історії.

- **Sway** – платформа від Microsoft для створення динамічних презентацій, яку можна використовувати для історичних тем.

5. **Онлайн-бази даних та бібліотеки:**

- **Europeana** – онлайн-бібліотека з безліччю історичних документів, фото та картин з музеїв Європи.
- **National Archives** – архіви Сполучених Штатів із доступом до історичних документів, фотографій та відеоматеріалів.

6. **Платформи для створення квестів і вікторин:**

- **Mission MapQuest** – створення інтерактивних квестів на історичні теми для учнів.
- **Flippity** – перетворює Google Sheets у картки, вікторини і кросворди, що робить вивчення історії більш захопливим.

Джерело: автора

Виконала магістрантка
2 курсу ЗМІ 61 групи

Хоменко Д.М.

Робота допущена до захисту

Завідувач кафедри
к.і.н., доцент

Островий В.М.

Декан факультету
д.пед.н., професор

Бучківська Г.В

25 листопада 2024 р.